

Зворотний бік сутіні
Дара Корній

Зворотний бік #3

Переймаючись особистими проблемами, заклопотані повсякденними справами, не одразу помітили могутні боги непримітну постать у сірому каптурі. Вона тихо приходила одного дня і пропонувала маленьку послугу в обмін на маленьку обіцянку. І зникала до пори, залишивши по собі лише запах цвілі. Хто ж перший роздивиться сіре павутиння сутінок, що сплітається над крилами Птахи і шаленими вітрами Стриба, над світами темних і світлих? Хто перший знайде втікачку Мальву, аби відновити рівновагу чи повернути прадавній Хаос?

Дара Корній

Зворотний бік сукні

Передмова

Завжди обирає серце

Дара Корній є справжньою казкаркою, творів якої з нетерпінням чекають тисячі читачів. Особливим талантом письменниці є вміння розсотувати оповідь із маленького макового зернятка. Фантастичний світ її романів, що продовжують історію, започатковану у «Зворотному боці світла» (2012), постійно розширюється. Він увиразнюється в окремих постатях та безлічі вставних оповідань, які то відводять читача від основних подій, то знову повертають до них. Але головним, напевно, є те, що в основі казкової оповіді Дари – знайомі всім з дитинства боги протоукраїнської міфології. Перун і Ярило, Лада й Полель, Мор і Мара оживають під пером казкарки, набувають цілком людських рис і характеристик: закохуються, ревнують, страждають, вболівають за долю рідних. Вчинками богів керують зовсім не вища мета й доцільність, а емоції й почуття, інколи штовхаючи навіть великих світлих на підступ і зраду. «Завжди обирає серце», – ця формула сюжету, віднайдена Дарою, має допомогти героям розібратися у собі та в хитросплетінні казкових світів, якими вміло маніпулюють сірі. До чого призведуть ревності однієї з богинь і віддане кохання іншої, яка зробила вибір серця, знехтувавши всіма законами, і хто з великих піддасться сутіні, що руйнує без бою і бере в полон без зброї, – про все це у продовженні фантастичної історії від Дари Корній.

Фентезійний світ, навіть якщо це світ, який імітує реальність, завжди поділений на Добро та Зло. Життя головних героїв зазвичай слугує полем битви цих супротивних сил, рівноваги між якими, звісно, не може бути. Хай

якими лютими є випробування наших улюблених персонажів чи які переконливі перемоги злих сил, ми чекаємо на торжество світла і щасливе завершення оповіді. Але якщо у хід подій втручається третя сила, так звана нейтральна емоційність, або сірість, яка здатна роз'їсти будь-що і будь-кого зневірою? Яким тоді буде завершення казкової історії?

Сірість ніколи не діє прямо, не говорить відверто, не виражає власних почуттів. Вона – показово нейтральна. Для чого ж у такому разі сірому світу маніпулювати безсмертними? Звести в єдиному поединку – не на життя, а на смерть – великих богів Перуна, Ладу й Сварога? З якою метою введені в оману повелитель темного світу Мор і повелителька смерті Мара? Невже ціною інтриг сірих є життя Птахи, оживлої Магури, відновленої Перуниці? І якщо це так, чи не помилилася вона, коли обирала серцем темного Стрибога?

І найголовніші питання: чим Птаха настільки небезпечна для сутіні та яким чином вплине вибір Мальви на її долю і на рівновагу світла й темряви?

Дара Корній інтригує, захоплює і непокоїть читачів недововленостями, що роз'яснюються в кожній із наступних книжок фантастичної історії, плетиво якої розгортається навколо дівчини з непростими ім'ям і долею. Це – Мальва, яка, незважаючи на юний вік, отримала серйозне та дуже відповідальне призначення і здобула Перемінник безсмертя з рук хлопця Остапа, нічим не прикметного, на перший погляд. Проте й сама Мальва до сімнадцяти років не підозрювала про своє справжнє покликання, тож чи може бути щось дивне у тому, що Остап з часом зазнає неймовірного переродження?

Третя книжка казкового циклу Дари Корній, яка має назву «Зворотний бік сутіні», дає відповіді на одні запитання та загадки й натомість висуває інші: роман не завершує пригод нещодавньої безсмертної Мальви, а це означає, що подорож незнаними світами триватиме й далі!

Тетяна Белімова

* * *

Свароже! Ти, що сотворив світло,

Ти єсть Бог світла і Бог Прави, Яви і Нави, -

се бо маємо їх воістину.

І єсть ця істина наша,

що переможе темну силу

і виведе нас до блага.

Велесова Книга (д. 15-А)

Частина перша

1. Втрачена

Мор аж почорнів від люті. Злоба розчинилася в ньому повністю. Майже не контролював себе. Його посміли послухатися. Ба більше – ошукати. Стрибог, його єдиний син... ну, то вже стара історія. Цей весь у матусю й час від часу зривається, бо та світла паскуда, тобто Птаха, майже його перекроїла на свій лад, і тут час потрібен, щоб усе змінити. А ця шмаркуля, Мальва тобто. Його власна онука. Оце видовисько влаштувала! Не просто осоромила його перед капищем, відмовляючись випити з чари Чорнобогової! Вона ще й показово сотворила нікчемне позорище, використавши його закляття проти лихослів'я, накладене на неї, на свій лад. Бий ворога його зброєю. Чи не він вклав їй до голови це правило? Гарна учениця. Відмінниця майже. От же ж лупнула! І тепер переходується. Нічо-нічого, її знайдуть. Хай вона навіть перетвориться в пилінку. Все одно їй у світі Відтіні не заховатися.

Міряв кроками бібліотеку. Від стелажа ліворуч до стелажа праворуч. Зупинився перед картиною на стіні. Майже чорне сонце загрозливо висіло над сутінковими горами. Улюблене полотно. Це його спогад зі світу Чотирьох Сонць. За іронією долі, того самого світу, у якому народилася Птаха, ця клята жінка. Тьху ти, куди не глянь – кругом вона. Дратувався ще більше. О, він добре розгадав весь її підступ. І сина занастила, і онуку зіпсувала. Невже помста? І знання того, що саме він розпорядився знищити Оселище Дива разом з усіма мешканцями, не дає жінці спокою? Оракул тоді й справді не збрехав, коли проголосив пророцтво: «Та, що прийде з Арати, вкраде серце твого сина, полонить душу. І це знищить світ темний». Шкода, що Птаха тоді вижила. Ні, не так! Чому вона тоді вижила? Тому тепер так вишукано мстить, б'є по найвразливішому? О Чорнобоже! Його єдиний син втратив ґрунт під ногами. Мор відчував: той падав кудись, у якусь безвихідь. Мальва чи не єдина зараз ще сяк-так тримала при здоровому глузді.

Відійшов від картини. Схопив зі столу скляну темну кулю, у яку зазвичай ховав свої думки, якщо мав переговори з кимось, для кого мусив видаватися цілком чесним, відвертим. Зараз та куля була порожня. Загнав у неї побільше свого паскудного настрою. Схопив її та замашно хряпнув об стіну. Хух! Трохи попустило. Де ж ці служки? Невже так важко у Відтіні знайти живу напівсвітлу душу? Вона ж випромінює світло. Всі це бачили, але вперто відмовлялися визнавати. Мор ніколи цього не визнає. Навіть коли доведеться в цьому зізнаватися самому Сварогу.

Де ж Мальва?

Він сам був ладен кинутися на її пошуки, щойно після Ритуалу наказав привести її до себе. За непослух у світі Відтіні нещадно карають. А цирк, який влаштувала біля капища Мальва, – це неприпустима поведінка, яку він як Повелитель темного світу не має права вибачати навіть улюбленій онуці. Так-так, саме улюбленій онуці. Мальва йому подобалася. Вона дуже нагадувала Мару. Був переконаний, дівчина зараз у своїй кімнаті, відлежується після сеансу блювання. Однак ані в кімнаті, ані деінде в Чорнобоговому Храмі Мальву не знайшли.

Всі добре знали, що Храм Чорнобогів – то окремих Всесвіт всередині великого темного світу. До його будівництва доклав зусиль сам Сварог. Храм усередині безконечний. Хоча так відразу й не скажеш, коли вперше побачиш. Він має стіни й навіть, здається, дах. Просто той губиться десь у високості між хмарами. Око людське, навіть безсмертне, не сягає такої безмежності, туди і не долетіти, навіть гадкою чи думкою. І тому, заради безпеки усіх живих, щоб випадково не загубилися в безконечному Храмі, та ще й, очевидно, задля безпеки темного світу, сам Чорнобог зробив темному Храму особливий подарунок.

У кімнаті ключника Худіча він знаходиться. Такий собі міні-макет Храму. Його особливість у тому, що поміж нерухомих стін і вікон сходами туди-сюди метушаться різнобарвні цятки, які відповідають за всіх живих істот, котрі зараз перебувають у Храмі. Звісно, проклятих це не стосується. Якщо цятка зникає з макету, це означає – вона вийшла за поріг Храму. Потрібно лишень назвати ім'я того, кого шукаєш, – і на макеті чорною заливкою показувалося місце, де він зараз є. І от сам Худіч повідомляє Повелителю Мора, що дівчини в Храмі немає – ні в дозволений для її перебування частині, ані в забороненій. Мальвина цятка з карти щезла.

Отже, вредне дитя таки розуміє, що накоїло. Очевидно, боїться гніву Повелителя та переховується десь в Оселищі. Може, навіть в одній з закинутих хатинок, які залишилися від колишнього світу, котрий тут був до того, як його захопили темні. Халупи, хоч і напівживі, усе ніяк не розвалюються. Опираються навіть темним закляттям. Зараз там час від часу мешкають прокляті.

Морок розіслав своїх вірних нишпорок в усі кінці Оселища. Наказав: притягти до нього ту малу заразу, і обов'язково живою та неушкодженою. А він уже сам зробить із нею те, на що вона заслуговує.

Згадував вибрики Мальви під час Ритуалу. Виставила його, Повелителя темного світу, справжнісіньким бездарним Учителем, який навіть онуці рідній ради не може дати. А сплюндроване її блюванням капище, а сплюндрована молитва? Ох, тепер батько Чорнобог вимагатиме справжньої повноцінної кровної жертви, жертви тіла та духу. Мор зараз був готовий першого-ліпшого зробити тією жертвою.

Нервувався.

Хай тільки це лихо ходяче, його онука тобто, знайдеться. Він їй влаштує! Хіба це вкладається в рамки здорового глузду? Викрасти ключа-варгана з бібліотеки, порушивши всі можливі приписи світу темних! Даремно він не послухався Навії. Треба було зв'язати сили малої та й провести обряд звільнення. Так ні ж. Усе син, усе Стрибог. Набрався чемності у світлих

і його переконав – «діяти за правилами». Та тьху на них, на всі ті правила світлих!

Звів очі до фігури Чорнобога на старій картині, тоді опустив голову, забурмотів до себе:

– О Чорнобоже, батьку наш! Невже в тому є й моя вина? Здається, всі напасті відразу почали валитися на мою бідну голову. За що?

І жалів себе, і від того ще більше лютував, казився.

– Хай-но тільки вона віднайдеться, та мала бідося! Хай! Це вже точно нікого не слухатимуся та в піддавки не бавитимуся. Порядок, лад і дисципліна – ось запорука сили темного боку.

Зиркнув у бік дверей. За ними була тиша.

А що, як Мальву не знайдуть? Його служки та учні разів зо п'ять обнишпорили Оселище – ані сліду Мальви. Ні-ні, такого не може бути. Просто не уважно шукали. Вона ж не могла знятися на крила та полетіти. Накладені на Оселище Відтіні чари не дозволяють цього зробити. А якщо втекла через браму? Теж ні! Браму перевіряли. Ніхто не входив і не виходив. Повз ними воротарів не пройдеш. Вони навіть Мора просто так не випустять. Пройти через двері вишніх поверхів Храму в інші світи теж не могла. Вхід для неї запечатаний.

О Свароже! Чому так довго? Випереджаючи його думки, за дверима почулися чиїсь невпевнені кроки.

До бібліотеки ввійшов Радегаст.

– Хай Чорнобог огорне лик твій, о Повелителю, блаженством своїм темним і дарує світу темному свою опіку!

Радегаста вважали улюбленим учнем Мора. Мужній, сильний, неговіркий. Завжди мовчки, беззаперечно виконував всі накази Повелителя. Був його тінню, правицею та лівицею. Мор любив свого сина Стрибога, але юного Радегаста любив не менше, приймаючи хлопця як рідного. На мить замилювався мужньою поставою та виправкою молодого воїна.

– Говори, – рубано випалив. Відчував: Радегаст приніс новини.

– Дівчину не знайшли. Її немає в Оселищі. Навіа провела обряд віднайдення.

Радегаст змовк, чекаючи коментарів чи уточнювальних питань від Мора.

І той таки розчаровано випалив:

– Це все?

Радегаст невпевнено повів раменами і пролепетав винувато:

– Е-е-е-е... Тобто той...

Заткнувся. Мор шарпнувся до юнака:

– Кажи.

Радегаст зітхнув і сумно втупив очі долу. Очевидно, те, що мав зараз повідомити Мор, було не з приємного. Мор це бачив і сердився, тому роздратовано гаркнув:

– Ну-у-у! Говори! Що ти як баба!

– Знайшли свідка. Один із проклятих бачив, як Мальва разом зі своїм слугою товклися біля Мертвої ріки. Ти ж знаєш, що прокляті майже німі, тож багато він нам не повідомив.

Радегаст так і стояв, опутивши очі та уважно вивчаючи підлогу кімнати. Схоже, він підшукував слова, щоб повідомити ще щось геть неприємне для Повелителя.

– Далі, Радегасте! Далі! Що ти шпортаєшся на кожному слові, наче от-от кінець світу має настати. – Мор відчув, як щось гідке та волохате заворушилося там, де колись було його серце.

Він мав почути все. Мертва річка. О Чорнобоже! Він ненавидів цю ріку.

І Радегаст заговорив, так і не підводячи очі на Мора:

– Повелителю! Ми спустилися вниз за течією, як нам показав свідок. І дещо там знайшли. Воно прибилося до берега.

Радегаст обернувся в бік розчахнутих дверей.

– Занось.

У бібліотеку перелякано та поспішно увійшла хлипка постать проклятого, служки Радегаста. Той тримав перед собою плаття та взуття Мальви.

– Володарю, лишень не бери це до рук. Воно з мертвої води й небезпечне для тебе. Пробач, що мені довелося повідомити тобі цю сумну вість. Дівчина, тобто твоя онука Мальва, очевидно, мертва. Хоча... Тіла ми не знайшли. Але ти ж сам знаєш – ця паскудна ріка з паскудною водою, і ті, хто живе у ній, не завжди вертають назад тих, хто туди потрапляє. Проклятий служка й так майже мертвий, то й Мертва вода йому нічого не заподіє. Такі справи, Повелителю! Геть невеселі!

Мор після почутого наче закам'янів. Він міг прийняти все – втечу, зраду, облуду, зречення, міг прийняти й ненависть з боку онуки, її нерозуміння переваги темного боку в ній чи навіть прокляття від сина, але не смерть... Невже вона настільки ненавиділа його, свого діда, батька Стрибога, весь темний світ, що готова була загинути? Ні, не готова. Вона вибрала смерть, тільки щоб не стати темною. Що буває з безсмертними, які необережно потрапляють у Мертві води?

Згадав випадок із дитинства, коли вони гралися на березі ріки. Тоді ще мур захисний не був зведений, і його молодший братик через необережність упав

у воду. Проклятий служка його вчасно витягнув, дитя не втопилося, але ліпше б воно тоді померло, бо... Хіба можна назвати життям те, що зробили води Мертвої ріки з його братом Завієм? Вони відібрали у дитини розум, висотали душу. Залишилося тільки тіло, приречене на вічні муки... Брата поселили в одній з кімнат вишнього поверху Храму. Лікували душу темними молитвами, усіма знаними закляттями, замовляннями, заговорами. Та ніщо не допомагало.

Мор добре пам'ятав гідкі зелені щупальця, які обвивали тіло його брата, коли того виносили з води, голосіння матері, бажання батька вбити те, що й так мертво у Мертвій воді... Дуже-дуже давно, коли тільки-но встановлювався вічний порядок у Всесвіті і коли сам Чорнобог подарував світу темних мертво джерело, було прийнято рішення направити його води в бік ріки, що текла поруч. Ріка тоді ще не була мертвою. У ній мешкали якісь істоти. Здається, то були русалії чи якимось так. Та хіба когось тоді цікавив жереб казна-яких мізерних істот, коли вершилася велика доля могутніх і всесильних? Можна було, звісно, попередити його мешканців, як того вимагали закони світів, спробувати запропонувати їм інше місце для життя, наприклад, у якомусь із живих паралельних світів, навіть поки не заселених, та... Так би вчинили світлі, може, навіть смертні, але хіба це справа великих темних? Сим тоді ніхто не переймався.

І коли у світ темних на перемовини щодо порятунку істот у ріці прибув сам Перун, то це не просто здивувало темних. Це було обурливо. Перун дорого за свій вчинок заплатив. Ніхто не сміє вказувати темним, що і як вони мають чинити у власній оселі. Ніхто, окрім Творця. Творець мовчав, отже, темні чинили правильно. І Мертва вода з Чорнобогового джерела потекла в досі живу ріку Забуту-Незгадану. Мертва вода мала б усе, що в ній жило, знищити, але... З якихось дивних причин Мертва вода з Чорнобогового джерела перетворилася на воду-вбивцю. Вода вбивала безсмертних.

Темні легко пили з Чорнобогового джерела і могли навіть лікувати свої рани тою водою, але вода ріки, як називають її смертні, Забутої-Незгаданої, знищувала темних... Той, хто потрапляв випадково в ці води та кого не вдавалося відразу виловити, розчинявся. Звісно, це був просто згодом, бо ніхто не знав, що відбувається з тілом нещасного насправді. А ті, кого встигали витягти з ріки живим, перетворювалися на покручів. Людина згасала повільно, в агонії та в пекельних муках. Вода відбирала пам'ять, розум, сили, зв'язувала в тілі душу, прирікаючи її на страждання. Поки душа сама не вбивала тіло, щоб вибратися з нього на волю. То було жахливе видовище. Так врешті помер брат Мора.

Цю ріку називають Мертвою. Та це не надто вдала назва. Скоріше, то Ріка, Яка Умертвляє.

Мор, великий і могутній Повелитель Мор, нікого та нічого не боїться. Крім... отих зелених огидних щупалець, котрі вбили молодшого брата. Дитиною він часто бачив їх у снах, а згодом навчився блокувати. Замикав ворота снів, убезпечував їх від будь-якого вторгнення – і тепер щасливо живе без сновидінь.

І от знову ці зелені щупальця тягнуться до нього з вбрання його онуки. Невже історія повторюється? І Мальва загинула, як його брат Завій? Сон наяву. Те, що відбувалося зараз у його душі, у жодному разі не могло

з'явитися на обличчі. Тож, докладаючи надзусиль, Мор рывкнув на проклятого:

- Кинь це на підлогу, телепню. Тільки обережно.

Проклятий перелякано, втиснувши голову в плечі, нахилився та неквапно поставив на підлогу спочатку капці Мальви, тоді поруч поклав обплетене гнилими брудними щупальцями те, що колись було платтям. Мор гидливо поморщився. Ще одне нагадування про бридкі щупальця на шиї його майже мертвого брата. Перевів очі на проклятого:

- А тепер забирайся звідси. Вже.

Проклятий після останніх слів Мора миттєво щез, буквально на очах розчинився.

- Радегасте, я хочу бачити проклятого, служку онуки. Ви знайшли його? Думаю, він знає більше. Хоча... Прокляті ж майже німі. А цей може бути зовсім німим. Але таки приведи його до мене. Негайно. Може, вдасться залізти в рештки того, що ми називаємо мізками. Але чи є вони у... Гаразд, про це потім. Ну?

- Володарю, це неможливо. - Радегаст майже силою вичавлював із себе слова. - Наші хлопці цього телепня стратили на місці. Сам розумієш, у тому, що трапилося, є і його провина. Він мав відразу, тільки-но дівчина задумала втнути це з Мертвою рікою, повідомити нас. Тож я не встиг навіть заступитися за нього. Щойно його відшукали, Пал, Ніян та Худіч не стрималися. Попри всі дивацтва Мальви, ми всі її поважали, навіть любили. Вона була кумедною юною панночкою, а цей проклятий прибулень не вберіг її. Ба більше, він причетний до її зникнення - стовідсотково! Хлопці вбили його закляттям. Вони знайшли проклятого на підвір'ї закинутого будинку, отого, що залишився споконвіку і ніяк не розсиплеться, і наші замовляння та чари не годні його знищити. Ну, того, біля котрого ще болітце є. Очевидно, він там переховувався. Сидів біля болітця і...

Радегаст змовк. Мор загрозливо заревів:

- І-і-і-і-і-і-і... Що-о-о-о-о-о?

- І плакав. Принаймні так стверджують хлопці, котрі знайшли проклятого. Вони переконані, що бачили, як з очей служки скапують рясні сльози, і від них робляться кола на поверхні болотця.

- Кола? Сльози? - Мору здавалося, що він от-от лусне з люті. - Радегасте, ти що верзеш? Які сльози? Він - проклятий. Він бездушний. Він не може плакати.

- Це ще не все, пане! - Радегаст продовжував свердлити поглядом підлогу. І правильно робив, бо очі Мора зараз могли і вбити. - Щойно знайшовши проклятого, хлопці кинулися до нього. Каптур із голови мерзенця впав і... Там, під каптуром тобто, вони побачили, е-е-е-е-е... Тіло. Ну-у-у-у, майже людське тіло. Тобто це був уже не проклятий. Він мав людські риси обличчя, навіть очі набули кольору, і... А це найогидніше. Він до них посміхався, а по щоках текли сльози...

– Що? Посміхався? Сльози? Так! Дуже цікаво. Шпигун, значить. Чий? Такого ніколи не було! Це нечувана підлість та ошуканство! Яким чином це потороччя до нас потрапило? Га?

– Ми про це навряд чи дізнаємося, Повелителю. Але очевидним є те, що сей проклятий втрапив у темний світ іншим робом, тобто геть не так, як решта проклятих втрапляє. Бо їх завжди перед входами в Оселище Відтіні перевіряє особисто майстер Ніян. Але і це ще не все.

– Що? Знову за рибу гроші? Як «це ще не все»? – Мор ледве стримував той буревій, який нуртував усередині. – Ти можеш чітко мені доповісти, сказати відразу все, а не бекати, як баран? Ти ж воїн. Ти – безсмертний. Я винних нещадно покараю, і ти це знаєш, але, щоб розуміти, кого карати, потрібно довідатися правду.

Радегаст врешті підвів очі на Мору:

– Усім відомо, що прокляті, коли ми б'ємо по них смертельним прокляттям, просто щезають. Навіть мокрої плями по собі не залишають, лишень одяг. А цей... – Радегаст зробив паузу, ковтнув. У горлі в нього пересохло від напруження і страху водночас: – А цей не щез нікуди. Він впав у власній плоті в болото і... Твань його поглинула. Ми намагалися його з того болота дістати, виловити, щоб переконалися: він справді з плоті, і це не якісь групові навіювання... На жаль, тванисько досить глибоке, його моментально засмоктало і, очевидно, воно якимось пов'язане з Мертвою рікою. Бо коли рука Худіча торкнулася болота, він отримав сильні опіки. Тож туди не пірнути. Як то кажуть, кінці в болото. Пал обшукав кімнату Мальви і там знайшов оце.

Радегаст вийняв із кишені кусень зеленої стрічки, простягнув Мору. Той кивнув головою в бік столу. Радегаст поклав.

– Цю стрічку знайшов Худіч, оглядаючи помешкання Мальви. Худіч стверджує, що таку саму він бачив на руці проклятого перед тим, як той впав у болото. Оголилася його права рука, і до неї була прив'язана стрічка. Теж зелена.

Мор заплющив очі. Він досі не міг повірити в почуте. Шпигуни в його світі. Упевнений, це все робота світлик. Тої зарази Птахи. Це вона так хитро все обставила. Невже навіть Мальвою пожертвувала, щоб потім звинуватити темних у вбивстві безсмертної? А за це по голові не поглядять. Верховні боги почнуть слідство, а всі факти свідчать про доведення до самогубства безсмертної. Про порушення всіх заборон та правил. І хто йому повірить, що в супер-пупер дисциплінованому й тоталітарному світі темних звідкись взяли шпигуни. Це просто ганьба якась...

Ліпше б Мальва виявилася живою. Хай би якимось утекла, переправилася на той бік через ріку. А може, і переправилася? Радегаст випередив його запитання:

– Обнишпорили обидва береги ріки, кожную травинку, нору та закапелок. Порожньо. У Порубіжжі її теж нема. Ягілка Мальву не бачила.

Світ захитався перед очима Мора. Зажмурився, щоб не втратити рівновагу. А що він скаже сину, Марі? Смерть Мальви на його сумлінні. Хто слухатиме його виправдання? Найжахливіше, що Стрибог зненавидить його навіки. А сину й так нелегко.

– Володарю! Я хотів би поговорити щодо поминальної тризни. Це важливо, ти знаєш, і ще є декілька невідкладних питань щодо безпеки. Потрібно висушити якимось це болото. Навія вважає, що саме через нього у наш світ потрапив цей проклятий, який звів зі світу велику безсмертну, твою онуку, – продовжував Радегаст.

– Так-так. Болото, – розгублено та втомлено відповідав Мор. – Нехай Навія з Вогнявицею цим займаються. Щодо тризни, то, звісно, вона потрібна. Приготуй усе необхідне. І залиш мене наодинці. Я хочу скласти офіру Творцю та помолитися Чорнобогу. Я покличу тебе, коли звільнюся. Чи це все? Хіба є щось важливіше зараз від смерті моєї онуки, Радегасте?

Радегаст похилив низько голову:

– Ні! Все решта зачекає, Володарю! Дозволь і нам скласти батьку Чорнобогу молитву. Завжди дві молитви ліпші, ніж одна, а коли їх сотні, то...

– Дозволю, Радегасте. І накажи забрати звідси речі Мальви. Їх поки не викидайте. Зелену стрічку залиш. Тепер іди.

Радегаст ляснув у долоні. З'явився проклятий, забрав постолі та те, що залишилося від Мальвиної сорочки, і майже моментально щез. Радегаст шанобливо вклонився та вийшов з кімнати. Двері бібліотеки за собою чемно зачинив.

Мор мусить дістати тіло онуки. Але... Як? Як домовлятиметься з тим, що давно мертво, що вбило брата, скалічило життя матері, що ненавидить його так само сильно, як і він? Якими словами чи вчинками прикликати те, чого ніхто ніколи не бачив, хоча всі знають, що воно існує?

Знав, що то безглузда затія, знав, що він програє цю битву, але думка, як за соломинку у вирві, хапалася за будь-яку ідею і з усіх сил трималася за неї...

2. Право на перевертництво

Відколи Остап отримав Перемінник, усе довкола стало іншим. Небо зробилося блакитнішим, сонце лагіднішим, квіти пахнули духмяніше, пташки співали веселіше, люди всміхалися щиріше... І навіть погані сновидіння геть не турбували його. Їх наче хтось забрав із собою. Йому вже не снилася втрачена його батьківщина. Може, тому, що тепер він знав усю правду і про себе, і про світ Сонячної Мушлі.

Учитель Посолонь і далі опікувався хлопцем, поки Птаха була в мандрах. Він час від часу перепитував, чи не сниться йому щось недобре або страшне?

Остап знизував весело раменами та відповідав Учителю на турботливі слова: все гаразд, спить він добре. І справді, усе перемінилося, навіть у снах. Сни йому таки приходили, але геть інші.

Йому снилися ті, кого він любить. Це сни, у яких він бачив Мальву чи Птаху. Навіть пару разів йому снився Стрибог. Бо він його досі любив. Такого зухвалого, незрозумілого для світлих, темного поганця, але справжнього чоловіка. Він навіть трохи заздрих Мальві, що у неї такий особливий батько. Так, на жаль, темний, так, ледве не вбив Птаху, бо просто патологічний ревнивець, але... Він справжній і живий, він не зрікався ані Мальви, ані Птахи. І нехай геть по-дурному і геть неумудро зараз він бореться за них. А його батько? Відрікся, відмовився, навіть від самого себе.

Ось лише Стрибог у снах Остапа повадився дивакувати. Намагався когось наздогнати та покарати. За що? Невідомо. Та це були лишень сни, і в них поки що Стрибог залишався ні з чим.

Остап зітхнув. Дійсність для нього стала іншою.

Так. Змінилося багато. І стосунки зі звичайними людьми теж. Отими, яких безсмертні часто називають смертними. Ще вчора він був одним з них, навіть гірше – безбатченком, круглим сиротою. Нехай матінку йому замінила Птаха, але це ж не була повноцінна сім'я, ця жінка мала інші обов'язки, набагато важливіші, аніж опікуватися сиріткою.

Так, сиротині багачко людей широко співчували, ставилися з розумінням, допомагали чим могли. Навчали простих буденних премудростей – прибирати подвір'я, варити їсти, розпалювати вогонь, полоти бур'ян, саджати квіти, доглядати за садом, співати пісень, танцювати, стріляти з лука, робити стріли, наживку для риболовлі й так далі...

І раптом, наче грім серед ясного неба, така прикра новина: цей неотесаний безбатченко – не просто бідняк зі світу, якого давно не існує, він – великий безсмертний, майже кандидат у боги! Хіба лише без'язикий не перебрав кісточки Остапу. Одні говорили, що чутки, начебто Птаха його матінка, таки правдиві; інші стверджували, що нічого подібного, насправді Остап – незаконнонароджений від смертної син когось із вищих богів, але до пори до часу завбачливо прихований від очей ревнивої дружини. Тут батьківство приписували і Перуну, і Дажбогу, і навіть Сварогу. А треті переконували, що це все безглуздя, бо насправді Остап – син Мари та Посолоня. Громада так і не дійшла спільної думки щодо батьківства Остапа. Чутки ширилися та множилися далі.

Але раптом усі наче змовилися та почали ставитися до Остапа з обережністю. Навіть у звертанні більшість перейшла на шанобливе «викання», бо хтозна, що в того безсмертного на умі, ще образиться на криве слово й перетворить тебе на ропуху, а ти потім доведь, що ніц такого непристойного не мав на увазі. Тож у присутності Остапа зайві балачки вщухали й люд трішки винувано, але широко всміхався. Недоброзичливців майже не було. Звісно, посполитому люду слід було звикнути до такої переміни. Люди залишаються людьми навіть на світлому боці. Печать від їхніх думок відкидає і на обличчя, і на совість тіні. Це звичайна людська цікавість, яка обов'язково минеться, щойно трапиться в Яворовоті чи поза ним, але обов'язково з його

мешканцями, щось незвичайне чи звичайне, але доконечно таке, про що можна погомоніти, посмакувати і, звісно, пофантазувати.

Дехто зі світлих безсмертних мешкав у Яровороті, у власному будиночку, маючи за сусідів звичайних смертних, як от Птаха чи Посолонь. Та більшість таки віддавала перевагу оселенню у Храмі Сонця під опікою та благодаттю батька Білобога. Остап теж перейшов на час навчання жити в Храм Сонця. І не тому, що так хотів, – так було заведено. Учні мали мешкати у Храмі Сонця, аж доки пройдуть усю науку та будуть готові випити з чаші Білобогової.

Храм Сонця та всі його мешканці зустріли Остапа доброзичливо. Усі, крім Дужа.

Дуж – чистокровний син чистокровних безсмертних. Мати – Дзеванна, батько – Знич. Він отримав свого Перемінника дуже-дуже давно, чи не раніше від Птахи. Однак досі ходив в учнях і не міг скласти жодного іспиту, навіть із найпростішого випробування. Його Вчителі лишень безпорадно розводили руками. «Голова хлопця завзято борониться від будь-яких зазіхань чужорідної інформації на право освоєння її теренів», – так жартома говорила Лада, коли намагалася змусити Дужа повторити щойно нею мовлене. Здавалося, що хлопець вже назубок мав би знати усе, що говорили на уроках Вчителів, але, на велике здивування усіх присутніх, щоразу робив ті самі помилки. Геть куца пам'ять хлопця відмовлялася бодай щось мудре приймати в себе.

Учні в школі при Храмі Сонця постійно змінювалися. Одні закінчували навчання та вибували, на їхнє місце приходили нові. А Дуж залишався незмінним вічним учнем, без надії врешті хоч якесь випробування пройти. І коли до його кімнати, у Храм Сонця, підселили нового учня, він мало не луснув від обурення:

– Що там собі нагорі думають? Уже різних нездар безкровних почали безсмертними робити. Це ж безладдя якесь!

Вчитель Посолонь доволі швидко остудив гарячу голову Дужа:

– Ніхто не має права, хлопче, піддавати сумніву рішення великої Марі. Якщо ми зачнемо сумніватися в божественному промислі, то першим претендентом на вибуття з кандидатів у безсмертні станеш ти. Тому ліпше помовч.

– Але, Учителю, ви тут геть не маєте слухності, – не вгавав Дуж. – Я – син світлих безсмертних, онук світлих безсмертних. Ви це добре знаєте. Я – чистокровний, і за правом крові мені належить мати Перемінника. Хм, які можуть бути сумніви? А він... Він... Отой ваш Остапчик. Служка Птахи, прислужник темного бовдура Стриба і тільки. Сирота, безбатченко, безхатко, тобто взагалі ніхто...

– Що? – Вчитель Посолонь здивовано звів брови вгору. – Ніхто? Як ти смієш таке балакати, Дуже? Тоді половина безсмертного світу – це також ніхто? І велика Птаха тоді ніхто?

Посолонь, здавалося, зараз лусне від обурення.

– А до чого тут Птаха? – Дуж нахмурився ображено. – Вона ж ваша донька. А матінка у неї Мара. І всі про це знають, просто формально не озвучують. Оце ви порівняли?!

– Яка нісенітниця, хлопче! Хто тобі такого наплів? – Учитель Посолонь аж почервонів від роздратування. – Стули пельку, юначе, ти ж не на ринковій площі морквою торгуєш. Ти начебто хочеш стати великим безсмертним, так? Але, збираючи плітки та смакуючи їх, взагалі ніким не станеш. О Свароже! Який телепень. Вибач мені, батьку Білобоже, за такі слова! Але це немудре дитя заслуговує. Птаха, як і Остап, – сирота. Доля цих двох схожа. І Птаху, і Остапа ростили нерідні люди, але від того вони не стали меншовартісними для Творця. Бо батько наш любий однаково шанує і береже найнижчу травинку і найвище дерево. Ох, Дуже-Дуже! Якби почула твої слова Мара, точно пожалкувала б за тим, що подарувала тобі Перемінника. Мовлені тобою слова лишень ганьблять твоїх батьків та походження. Така зверхність неприпустима. Ти щойно знечестив славні імена своїх великих предків. Заздрість породжує сумніви, сумніви кидають тінь на сумління. Йди до святилища, Дуже, та помолися, остуди голову, а потім прийдеш і разом зі смертними прибереш у курнику старого Сіда. І не смій мені заперечувати та розповідати байки про твоє велике призначення і про те, що я чиню несправедливо. Розмову закінчено!

Дуж, розчервонілий та знервований від сорому, переминався з ноги на ногу. Його щойно так опустили перед якимось там смертним поганцем. Теж велика цяця знайшлася! Та в його жилах нема і краплі благородної безсмертної крові! Син простаків... Дуж кинувся до дверей, ледве стримуючи обурення. Коли той був уже в дверях, Вчитель Посолонь перепинив його:

– Спинися, Дуже! Ще одне! Щойно дізнаюся, що ти продовжуєш огуджувати Остапа, чи твоя поведінка ганьбить велике ім'я учня Храму Сонця, я тобі обіцяю не просто важке життя. Покарання з прибиранням у курнику здасться такою собі легкою прогулянкою. І навіть якщо Остап тебе не закладатиме, а він цього не робитиме, бо його виховували правильно, то май на увазі: у Храмі Сонця немає прихованих слів та помислів, тим паче темних. І щойно ти щось такенне зберешся втнути – я знатиму.

Дуж мовчки вийшов. Остап сумно зітхнув:

– Очевидно, що він не один так думає, Учителю! На жаль.

– Один. Повір мені. У цьому Храмі один. Зрештою... Тебе це аж так турбує? Ти щойно чув, що Дуж наталяпав і на Птаху, і на мене, і на Мару. Такі чудернацькі химерики спліталися завжди. І що з того? Думаєш, це Дуж щойно нам очі відкрив? Чи це завадило Птасі в розвитку та вдосконаленні її великої сили, її покликанню? Заздрість – паскудна штука, але почасти тільки вона дає нам розуміння, чи правильним шляхом рухаємося, чи хибним. Сприймай це так.

Посолонь доброзичливо поплескав Остапа по плечу.

– Учителю, пробачте, але я мушу це сказати. Мені таки видається, що ви зарізко говорили з Дужем. Він трохи розгублений. Мені його жаль.

– Жаль? Синку, він не простий смертний і не теперішній. Знаєш, скільки століть він майже живе у цій школі? Та він із Птахою майже водночас починав. Тобто раніше від неї... Дуж – син своїх батьків, благородних батьків, і досі вважається моїм учнем. Що про батьків та Учителя почнуть говорити, якщо його учні вестимуть себе як звичайні язикаті хвеськи? Ти можеш йому лишень поспівчувати, бо Перемінник, котрий із якогось дива почепила йому на шию Мара, загнав його в пастку. Він – заручник обставин. Не в усіх безсмертних, на жаль, народжуються безсмертні діти. І це нормально. Це не вважається вадю. Але це легко пережити. Бо вони стають великими відунами, талановитими чарівниками, неперевершеними зільниками. Вони допомагають, направляють, приносять у світи багато радості та світла. Ти ж добре знаєш про це! А Дуж... Гаразд, дамо йому спокій. Певен, він тебе не чіпатиме, але й ти його, будь ласка, не провокуй.

Остап і не збирався нікого провокувати. Він чемно відвідував заняття. Йому подобалося вчитися. Бували такі моменти у роботі школи, коли був лишень один учень, тобто Дуж, а бувало, що й десятеро. Цього разу зібралося аж семеро. Звісно, разом із Дужем. До школи при Храмі Сонця ходили не тільки ті особливі, хто отримав Перемінник, а й діти з родини безсмертних, але без Перемінника, або діти звичайних смертних зі світлих світів, які мають особливі таланти. Щоправда, у них були свої окремі класи і викладалося ім геть інше.

Дуж і справді більше не чіпав Остапа, лише час від часу той відчував на собі важкий недобрий погляд хлопця. Остапу все вдавалося набагато швидше і вправніше від Дужа. Окрім занять із травництва. Там вони з Дужем однаково добре пасли задніх. Та Дуж і на тих уроках примудрявся напартачити так, що, навіть нічого не знаючи про трави, навряд чи можна аж стільки наробити помилок.

Дуж відверто заздрихав Остапу. І той це відчував. Але чому? Дуж – син люблячих батьків, який має прекрасну родину, купу друзів, повагу всіх смертних. Остап так і не міг второпати, хоч і старався якось розговорити сусіда. Той вперто сторонився його і старався коротко відповідати на всі запитання. А коли Остап на відмінно склав іспит із переміщення між світами за допомогою варгана, Дужу наче відібрало мову. Ходив мовчазний і невдоволено сопів. Навіть на спроби Вчителя Посолоня розговорити його відмовчувався.

На відміну від інших учнів, які любили покепкувати з Дужа, бо був між ними найстаршим і незграбним вайлуватим невмійком, Остап широко співчував тому. Хіба Дуж винен, що не такий, як усі? Така його природа. Потрібно приймати хлопця таким, яким він є, і по всьому. Не розумів, навіщо батьки його тут тримають. Навіть старався Вчителя Посолоня переконати, що місце Дужа вдома. Якщо Мара справді не помилялася (а таки вона не помиляється, чи не так?), то най би хлопець жив із батьками, без насмішкуватих коментарів та образливих натяків. А шойно його сила почне давати про себе знати, слід відразу повернути його назад у школу.

– Думаєш, Остапку, я цього не говорив Дзеванні та Зничу? – журно казав Посолонь. – І не раз, і не два, і не сто. І Птаха з ними розмовляла, і Китоврас, і Переплут, і навіть Стрибог. Та батьки переконані, що між учнями й поруч із Вчителями у сина більше шансів «прокинутися». Бо вдома

Дуж опинився б наодинці з собою. Батьки часто мандрують, виконують роботу безсмертних, а братів і сестер у Дужа немає. Син-одинок.

Напевно, Остап був єдиним учнем із Перемінником, хто справді переймався долею Дужа. І, схоже, того це лютило ще більше. Слава Сварогу, що Остапу не доведеться довго нервувати бідолашного Дужа, бо незабаром йому вирушати на навчання у світ неврів. Він нарешті побачить свого діда. І тоді ніхто не посміє його назвати безбатченком чи сиротою. Бо дід обіцяв привселюдно визнати свого онука. І це обов'язково станеться.

Учитель Посолонь попросив поки не вихвалитися перед однолітками: «Усі, хто має це знати, – знають, а решті необов'язково. Дивні часи настають, парубче. І поки слід мовчати, бо так треба, гаразд?» Так, гаразд. І, звісно, необов'язково поки усім знати, хто він насправді – дитина світу Замерзлого Сонця чи дитина світу Білих Вурдалаків? Він і сам поки не знає. І, напевно, останнім, хто про це довідається, стане Дуж. Зрештою, хлопцю і так нелегко ведеться. А тут іще ця приголомшлива новина! Дуж міг би легко прийняти родинні зв'язки Остапа з темним світом, але не з неврами, бо...

Світ Білих Вурдалаків для майбутніх світлих безсмертних вважався найкращою і найцікавішою пригодою в навчанні. Часто-густо десятиліттями доводиться чекати на дозвіл навчатися у світі неврів майбутнім світлим. І далеко не всі отримують той дозвіл. Мистецтво перевертництва, отримання тотему – то теж один із талантів, який на відстані має розгледіти в тобі майбутній Учитель із Невридії та дозволити позначеному Перемінником навчатися цього вміння. А тут... Новачок не те що відразу відбирається на навчання до світу неврів, так він ще й кровний родич великого Учителя Мирослада. Тож Остап мовчатиме, бо його попросили. Нехай Птаха чи Посолонь усе всім розтовкмачують.

Після ранкової молитви та після сніданку в ідальню зайшов заклопотаний та трохи зажурений Вчитель Посолонь. Хоча Остап чекав на Птаху. Було обіцяно, що саме вона проводить його у світ неврів. І раптом блискавкою в голову влетіла згадка про нічне видиво. Щойно встав, зиркнув у вікно й забув, а тут – відразу все пригадалося. Птаха, його Учителя, – як полонянка у клітці, а клітка в руках Стрибога. Сутінки огортають із ніг до голови Стрибога, такі мерзенні та гидкі. Тіло чоловіка обплутане сірою павутинкою. І лишень рука, яка тримає клітку з Птахою, ще не вкрита нею.

Учитель чемно зачекав, поки закінчиться сніданок. Зробив знак рукою, щоб учні не розходилися:

– Йменням Сварожого кола вітаю вас, мої дорогі учні. Маю декілька важливих повідомлень. Сьогодні у Явороті та у Храмі Сонця великий день. Світ Невридії гостинно відкриває двері для навчання у школі перевертництва. Довго не розмірковуватиму про важливість такого навчання і його особливості – вам це вже відомо. Лишень нагадаю наступне, щоб не виникало зайвих питань: щойно в школі Храму Сонця з'являється новий учень, як відразу ми посилаємо заявку у світ Невридії на його там навчання. Якщо, звісно, його кандидатуру Вчителі світу неврів вважатимуть достойною. І ви знаєте, що чекати можна століття, можна чекати вічність, але так і не діждатися, а може це статися і відразу. Таке вже не раз бувало у нашій практиці. Сьогодні у нас із вами саме такий день. Ба більше я вам скажу – сьогодні унікальний день. Бо вперше відразу два учні вступають на навчання

до школи перевертництва, вирушають у світ Білих Вурдалаків. Це Дуж та новачок Остап.

Перешіптування між учнями припинилися, і зал на мить зацікавився, а потім... Потім вибухнув словами невдоволення та заперечень. Чомусь геть не дивувалися тому, що вчителі-неври вибрали Остапа. Хлопця тут усі любили за спокійну та лагідну вдачу. Він ніколи нікого не обмовляв, з радістю допомагав, знали його ще з тих часів, коли він був лишень служкою Птахи та Стриба. І на спільну думку усіх, Перемінник зовсім не змінив хлопця. Він залишався і далі собою – щирим і чесним, правдивим і добрим. У ньому, що найдивніше, геть не було надуманої пихи, яка з'являлася геть у всіх, щойно ті отримували Перемінника, і Вчителям школи Храму Сонця доводилося «виправляти» ситуацію. Так, щирість завжди подобається людям.

А от Дуж... «Чому Дуж, Учителю? Оцей недотепа!», «Це знову робота його батьків? Домовилися?», «Цей ледацюга тільки чуже місце займає у школі» і так далі – обурливо лунало з усіх боків. Учні дратувалися, бо навіть не другим, а першим (Учитель Посолонь озвучив його першим) кандидатом став старожил і цілковитий невмійко Дуж.

– Ану тихо. Ти-и-и-и-и-хо. Я сказав.

Посолонь гучно заплескав у долоні.

– Тихо, громадо! Вислухайте мене. Гаразд? Розповім я вам одну притчу, може, вона вас вгамує. Одного разу Учитель захотів перевірити своїх учнів. Він покликав трьох найкращих. Ну, принаймні він вважав їх найкращими. Взяв чистий аркуш паперу і на ньому зробив невеличку темну чорнильну пляму. Кожному з учнів Учитель поставив те саме запитання.

«Що ви бачите перед собою?»

Перший учень відповів: «Звісно ж, чорну пляму». Другий сказав: «Ляпка, яка за формулю нагадує кулю». Третій відказав: «Очевидно, що це чорне чорнило від ручки».

Учитель засмутився. Учні не розуміли причини цього смутку, бо вважали, що вони мають слухність. Яке запитання, така й відповідь.

– Учителю, невже ми відповіли невірно і це вас так засмутило? – запитували його учні.

– Усі ви добре розгледіли маленьку чорну цяточку на такому великому білосніжному аркуші. І ніхто з вас не помітив цього самого аркуша, на якому стояла ця ледь помітна чорна пляма.

Тож, дорогі мої учні! Шановні чорнильні плями! Побажайте білим аркушам щасливого навчання у світі Білих Вурдалаків і швидкого навернення.

Остап задоволено всміхався до Вчителя. Посолонь був Учителем за покликанням. Він завжди знаходив потрібні слова. Так було і цього разу. Остап широко на очах у всіх простягнув руку Дужу для потиску та привітання того з таким значним успіхом. Той перелякано відсахнувся і збентежено

втиснувся в стіну. Хтось з учнів сумно кинув: «Цей білий аркуш, схоже, хоче бути чорнильною плямою, Учителю, і ви цього не зміните».

Дуж не був щасливий від того, що його запросили на навчання. Він здавався смертельно настрашеним.

– Так. Тиша, учні! Це ще не всі новини. Мене якийсь час не буде в школі. На час моєї відсутності мене підмінятимуть великі безсмертні – Китоврас та Жива. Це все, мої дорогі учні. А зараз гайда до праці. Ваші Учителі чекають на вас. Йменням Сварожого кола бажаю вам вдалого дня та плідного навчання.

Всі, крім Остапа та Дужа, вийшли з кімнати. Учитель рукою попросив їх залишитися. Коли двері за останнім з учнів зачинилися, Посолонь знову заговорив:

– Остапе та Дуже, любі мої хлопці! Ми з вами напередодні славних подій. Я певен цього. Тож... Вам потрібно зібратися. Дуже, цю ніч заночуєш вдома з батьками. Думаю, вони на це заслужили. Ти, Остапку, можеш сходити в хатинку Птахи, якщо перебування там тобі важливе, бо хтозна, коли ви зі світу Білих Вурдалаків повернетесь. А може, хтось із вас і не вернеться назад, надумає залишитися там.

Учитель Посолонь по-зрадницьки підморгнув Остапу. Той аж зашарівся.

– Завтра вранці чекаю вас, бадьорих і впевнених у власних силах, тут, на площі перед Храмом. – Остап шойно відкрив рота запитати, чи то Птаха їх поведе, як Учитель випередив його: – Я буду проводирем для вас у світ неврів. Безсмертна Птаха зайнята більш важливими справами. І оскільки вас двоє, Учитель Мирослад зробив виняток із правил. Мені дозволено супроводжувати вас не лишень до воріт, а й за ворота. І ще одне... – Посолонь зробив невеличку паузу. – Учитель Мирослад самотійно буде вас обох навчати. Це велика честь, хлопці. Не всі, хто навчається у світі неврів, мають таку можливість. Будьте старанними та наполегливими, і нехай Сварог тримає ваші лиця світлими.

Посолонь із хлопцями вийшли з великої зали Храму Сонця на площу перед Храмом. Та була переповнена сонячним світлом. Посолонь притримав Остапа за лікоть. Дуж, білий, як полотно, майже бігцем кинувся до святилища й бухнувся перед Білобогом на коліна.

Хлопець почав ревно та широко молитися, з його очей текли сльози.

– Він боїться, Учителю! – сказав жалісно Остап. – Навіщо ви це зробили? Не потрібно його відправляти у світ неврів. Він може там загинути, він геть непристосований до такого життя. Ви знаєте про світ неврів більше від мене. А ті чутки про світ Невридії, які переповідають з уст в уста, навіть якщо частинка з них правда, то... Це жорстоко.

Учитель Посолонь здивовано глянув на Остапа:

– Що? Я? Ти гадаєш, що це в моїх силах радити чи вказувати Мирославу, кого йому брати в учні, а хто геть не годиться? Ти погано знаєш свого діда. Він трохи тиран. Та це і нормально. Інший у світі неврів стільки років не

протягнув би. Я не менше від тебе здивований. Як, зрештою, і всі безсмертні у Храмі Сонця. Так, про тебе було заздалегідь домовлено. І тебе там чекають, скоріше, навіть не як учня, а як повноцінного мешканця світу Невридії. А от Дуж... Здається мені, що це справа рук його батьків. Він, очевидно, наскаржився вдома, що тут його утискають, різних безхатків у безсмертні пхають... Ось вони і вирішили виправити ситуацію. Ой, самі не знають, що роблять. Це ж не у Яровороті теревені зі світлими правити. Світ неврів жорстокий, хоч і справедливий...

– Учителю, але ж Дужу це тільки нашкодить. Невже ви цього не розумієте? Відмовте, поки не пізно, і Дужа, і Мирослада, і батьків...

– Відмовити? Це неможливо. Бо це велика ганьба, синку! Та відмовлятися від такого – це те ж саме, що зізнатися в тому, що ти відрікаєшся від безсмертя.

– Учителю, а де пані Птаха? Вона нас чекає з того боку воріт, так?

Посолонь насупився, темна хмарка лягла на його чоло.

– Вас у світ неврів відправлю я. У Птахи інші справи, набагато важливіші, аніж панькання з майбутніми світлими безсмертними.

Остап не став розпитувати, що трапилося, і посоромився переповідати Вчителю свій сон. Бо це був лишень сон, а хто він такий, щоб бачити пророчі сни і тим паче їх тлумачити. Вони великі світлі безсмертні, і їм видніше. Він нервово пересмикнув раменами, Учитель це зрозумів по-своєму:

– Не журися, парубче, усе владнається. Ти ж не у темний світ рушаєш. У світі Білих Вурдалаків на тебе чекають рідні. Ти впораєшся, а от Дуж... Слухай, може, це і неправильно тебе про таке просити, але мушу. Припильнуй там за ним, гаразд? Щоб у болото не впався, щоби до лісу сам не ходив, диких звірів не дражнив, з місцевими люб'язним був і таке інше.

– Я припильную, не журіться. А ви... Ви передайте пані Птасі, що я хвилююся через те, що... – Затнувся. Зітхнув. – Ні-ні. Це неважливо. Просто скажіть, що я дуже дякую їй за все, і хай вона береже і себе, і Мальву, і Стрибога.

Учитель здивовано дивився на Остапа, наче вперше його бачив. Здавалося, тепер йому відкрилося те, чого він у хлопцеві досі не розгледів. Остап і справді був дуже особливим. Птаха не помилилася. Стільки світла жило в тій дитині, стільки добра... Ох, Миросладе, не зіпсуй свого внука, бережи його, як найбільшу дивовижу свого світу, бо такі чисті в тому болотному раю ще ніколи не народжувалися.

– Гаразд, Остапку. Передам! Можливо, і ти їй це сам зможеш передати. Чекаю вас на Вічевому майдані завтра, шойно Сонце зачне свій круг. Нехай береже тебе, Синку світу Білих Вурдалаків, Творця Сварога всевидячість і всюдисущність.

Він дивився на неї з болем в очах, з ніжністю, трепетом, теплом... І страшно, і водночас щасливо почувалася під тим поглядом. О, так, вона безсмертна, одна з найсильніших молодих безсмертних у своєму світі, але вона і жінка, звичайна жінка. І хіба можна бути нещасною, навіть якщо тобі загрожує смертельна небезпека, коли на тебе дивиться з любов'ю сам Бог?

Бог.

Він дивився та всміхався. І чужий світ довкола зникав. І для них зараз нічого та нікого більше не існувало. Тільки він та вона. Двое в цьому світі. Тільки він...

Бог тримав її долоні у своїх, зазірав в очі й вона ховала свої у його... І розчинялася в них. Ніжна блакить, волошкова барва. Летіла... Співала... Кохала... Летіла...

Крила, мої крила!

Кохала?

Кохала...

Слово втікало, вона наздоганяла.

Кохала?

Кохала!

Наздогнала!

Безжальний вітер ламає крила... Блакитне небо затуляють темні хмари. Круки: чорні, потворні, кусючі. І вона загублена, і вона чомусь одна в чужому небі...

Крик підбитого птаха. Останній крик. Голосить душа.

Небо починає хитатися: вгору-вниз, вгору-вниз. Небо розгойдує зорі. Завиває безжалісно вітер, шматує хмари, роздирає крила. І вже вони їй не коряться, і вона падає вниз... Чорне провалля от-от проковтне її...

...і ковтає...

Птаха померла. Її більше немає.

Обличчям жінки течуть сльози. Вона згадала, вона все згадала. Опадають крила, ридає серце. Вона тремтить, вона – замерзлий кусень льоду, бо вона мертва... Знову мертва... Ноги підкошуються, він хапає її, пригортає до себе. І вона вже не стримується. Бо вона, вона...

– Тихо-тихо, Пташко моя маленька. Тихо-тихо, не плач. Я більше ніколи, чуєш? Ніколи не дозволю тобі впасти.

І крізь дощ – його очі. І крізь пелену – його тепло... Чисте небо та чиста криниця.

Хіба буває кохання колишнім?

От і маєш відповідь на своє запитання.

Бо ти так часто питала. Отримуй!

– Я кохаю тебе, Птахо! Я завжди кохатиму тільки тебе, – він шепоче не лише губами, він промовляє серцем.

І вона відповідає, бо вона вже не знає, хто тепер вона:

– А я?

Бо вона, бо вона...

Вона все згадала.

Так. Вона згадала все.

Згадала себе колишню. Ту Птаху, яка колись кохала не Стрибога, яка кохала свого єдиного і створеного для неї чоловіка.

Перуна.

Перуна. Того самого, що... Ні-ні, не так. Він – її чоловік. Перед Сварогом і перед вічністю. Призначений бути завжди їй. Тоді її ще не називали Птахою, Магурою. Тоді вона була великою Славою, дружиною сина Сварога. Дружиною Перуна, Перуницею. Єдиною, коханою, щасливою, досконалою...

Дивилася зараз у його чисті очі й згадувала.

Маленький досконалий світ для двох. Світ Оранти, матері Перуна, великої Мокоші, де є він і вона. Де немає більше нікого, де немає зрад, образ. Досконалий світ для досконалості...

Ще не знала тоді, що все швидкоплинне, бо навіть вічність минає... І вона закінчилася враз. Бо починалося та закінчувалося все війною...

Так-так, на початку теж була війна. Чорна, небезпечна, підступна. Ні, зовсім не війна між темними та світлими. Світ тільки-но почав розрізняти барви, тобто ніч та день ще не мали певного визначення. То була інша війна, набагато гірша. Війна між хаосом та існуванням... Навчитися бути богом завжди важко. Стати ним – то вже досконалість. Бо ними не народжуються, ними стають. І стають тільки ті, хто заслуговує на це. Інакше... Боги також помирають, коли стають слабкими, надто закоханими і нікому не потрібними. Можливість бути богом – це можливість відбутися, статися, бути... Боротьба – не завжди війна чи завжди війна? Часто запитувала тоді Перуна. Він сумно мовчав. Він уже тоді напевне знав, що їм судилося пережити. Бо...

Бо зрадник серед своїх знайшовся. І чомусь як завжди той, на кого ніколи б не подумав. Зрадник, що заманив у петлю. «Не завжди ворог є ворогом, а друг – другом», – казав колись Учитель Посолонь. А коли друг стає зрадником, то чи перетворюється такий зрадник на ворога? Зрадник, який допоміг вбити її. По-справжньому вбити саму Перуницю. І що це за безглузді запитання: чи можна вбити бога? Можна... І не одного, і не раз... Зрадник, який свято вірив, що Перун без Перуниці не житиме, бо забрати її у нього – то те саме, що вийняти з тіла серце. Зрадник, котрий прагнув одного: щоб хаос панував вічно. А коли є тільки хаос, легко робити зухвалі вчинки, які не потребують жодного пояснення чи виправдання... Знала, що зрадником був хтось близький. Не могла згадати хто... Та хіба це важливо тепер, коли вона померла...

Витерла долонею сльози. Глянула в очі Бога, у рідні й разом з тим далекі й чужі. Очі, які колись належали лишень їй, а тепер? Теперішня Птаха була іншою. Жінкою, яка виросла зі свого старого дівчачого плаття, і натягати його зараз на себе геть недоречно.

– Перуне, можна мені побути наодинці з собою? Я мушу розібратися в багатьох речах і прийняти свої спомини.

Він, як маленьку, погладив її по волоссі, кивнув ледь помітно головою. Звісно, він згодний, хай побуде одна. Поцілував очі. О Свароже, вона пам'ятала той його поцілунок. Від нього хотілося співати – солодко й гучно співати про щастя. А тепер? А тепер хотілося плакати, просто голосно і нещасливо ридати. Бо Стриб теж любив цілувати її очі. І це було так полохливо, наче вітер прошелестів віями. О Свароже! Знову ті безглузді порівняння з тим, хто хоче Тебе вбити...

Зітхнула. Не піднімала очей на Перуна: а що як усе прочитає у них? А їй так соромно за свою жіночу слабкість, бо не буває кохання колишнім. Не буває... Пішла в бік джерела, яке вчора надибала навпомацки.

Птаха стояла в Чуй-лісі над струмочком, котрий ніжно щось шепотів траві. Стояла печальна та красива. Нещасна та щаслива. Бо згадала все. Ох, ліпше б вона нічого не пам'ятала.

Вона і ліс цей впізнала. Вона колись не раз була в ньому. Тоді він здавався молодим, юним, буйним. І вона тоді була юною. І в іншому тілі... б-у-л-а. І тут вперше вона побачила свого Перуна та закохалася в нього назавжди. Чи пам'ятає він? Може, ні, бо Чуй-ліс забув цю історію, зістарівся, став байдужим до всіх-всіх історій.

Перуниця.

Тоді вона любила смак битви, запах крові, небо в гострих блискавицях, згаслі зорі на тлі мертвого сонця... І вона літала над світами, запалювала їх до битви, співала славу воїнам, кликала до перемоги, вела за собою... Так-так, колишня Птаха-Слава не просто омивала рани воякам, збирала їхні душі та відправляла до Божого дому, співаючи славу захисникам та мужності хоробрих, вливаючи у їхню кров віру велику і справжню у справедливість та перемогу світла над темрявою, сонця над стужею, дня над ніччю. Тоді вона очолювала ті битви. Із мечем у руці, в блискучих золотих обладунках, із

крицею в серці, яке не мало ані жалю, ані співчуття до ворога. І тоді вона вперше побачила його.

Світле військо вело жорстоку битву в цьому самому місці, над лісом. Вогняні стріли літали небом, земля була рясно полита кров'ю. Хтозна, чим би закінчилася битва, коли б не вона? Яма зі своїм воронячим військом небо дня перетворив на небо ночі. Темрява ковтала світло, Хаос допомагав темним, Радегаст із Палом скинули додолу Симаргла з Дажбогом, і ті, закуті в кайданки непростенних проклять, конали внизу в муках, разом із велетами-людьми. Безсило кружляли у темних небесах світлі гамаюни, алаканости, сірини, рароги і навіть жар-птиці, осліплені чорним вогнем чорного сонця чорного світу.

Багато чарівних птахів тоді загинуло. Дана поливала рясно голови темних своїм магічним срібним дощем, який на темних душах залишає опіки, і ті нещадно печуть та кровоточать. Віли зі світу Чистого Неба вправно та трішки химерно грали на дримбах, уміло приголомшуючи супротивника, який глухнув від чарівного звуку цього інструменту. Але й цього було замало...

Лідниця, жінка з крижаними очима та крижаним обличчям, дмухала таким холодом, що навіть повітря довкола, здавалося, замерзло. І зусилля світлих робилися слабкими. Пал запалював вогняні кулі з недобрим вогнем, які, потрапляючи на тіло, хоч і не пропалювали його, та робили вразливим. Бо пекучий біль прошивав своїми гострими стрілами ество. Біль був нестерпний. Навіть хотілося просто померти, тільки щоб не судомитися в пекельних муках. Морок, той самий, майбутній батько Стрибога, згущував темряву, робив її в'язкою на дотик і заковтував нею всі світлі почуття і викрадав із серця добро. А ще ж були інші темні. Жорстокі, нещадні... Вій, Ніян, Навія, Худіч, Припекало та інші, інші, інші... Світлим вистачало сили на те, щоб стримувати натиск, але, здавалося, ще трохи – і темрява проковтне світло...

І тоді на блискучій колісниці, запряженій трійкою баских коней, з'явився він – могутній і сильний. Він промчав, наче буревій небом, за спиною замість крил мав сагайдак зі стрілами та перекинутий через плече лук, а у кожній руці по мечу. І коли меч торкався меча, з нього вилітали смертельні блискавиці. І кожна з них завжди влучала в ціль. Син Сварога, блакитноокий, русавий, з мечами, які викував у небесній кузні спеціально для сина батько й омила божою росою мати Мокоша, прибув якраз вчасно. Темрява почала розсіюватися. Усі закляття, котрі посиляли на голову Перуна вороги, легко опадали додолу, шойно торкалися якогось із його чарівних мечів. А захисти темної магії розбивалися блискавицями просто та невимушено. Із-за хмар почало визирати перелякане сонце... Ще трохи – і перемога світлих стане беззаперечною. Та раптом...

Нізвідки з'явилася вона – вбрана у все чорне, висока і тонка, мов очеретина, пласка, наче і не жінка, рудокоса, завжди скривлене обличчя від ненависті і страшні палаючі очі, у яких жило саме зло. Обличчя наче порубане зморшками, деякі з них утворювали шрами, які постійно гноїли, скапували вниз смородом. Із тих шрамів час від часу лізли хробачки чи жуки-гноювики. Вони падали додолу та на місці падіння утворювали брудне болото. То була Вогнявиця, старша донька Чорнобога, безжальна та жорстока. Її темна магія могла вбивати найсильніших, навіть богів, і жодні світлі сили не мали моці тому противитися.

Зло дуже швидко відновлювалося, бо так легко в людині поселити сумніви, викликати негатив, а потім агресію, а цим усім і харчувалося зло. Вогнявиця жила сама війною. Бо війна – це не танці і не пісні, не усмішки і не радість. Це одвічний смуток, смерть, кров, агонія, муки, жаль, біль, гіркота та відчай... Тьмяно-пурпурні крила Вогнявиці розправлялися в небі, і знову темрява заковтувала сонце і робила чорним день. Згасли надії на перемогу, бо блискавиці мечів Перунових геть не шкодили крилам страшної Вогнявиці. А з тих крил шкірили свої лихі пики всі потвори-поторочі світу Наві – завійни, крикси, примхи, лихуші, убаясники, мамуни та хапуни... От-от вони накинуться на світле військо, і стане тоді геть непереливки.

Сірі кістляві руки Вогнявиці легко відбивали удари світлих безсмертних, які, здається, вже не зважали на інших темних, а всі разом заходилися допомагати Перуну. Темні стали під стяги Вогнявиці. Вона була улюбленою донькою батька і володіла усіма його знаннями. Прикутий батьком Сварогом до темного мертвого джерела Чорнобог не міг брати участі в борні, а от донька його мала повне право.

Сили світлих майже згасли, блискавиці все рідше пронизували морок ночі – і враз наступила мертва тиша. Перун уже не міг викресати зі своїх мечів ані найменшої блискавки, срібний дощ Дани, який падав на голови темних і який завдавав їм великої шкоди, теж враз припинився... Дана була знесиленою. Пісня варганів вмовкла, у дрибми наче хтось відібрав голос. То крила Вогнявиці настільки зміцніли, що вони просто поглинали всі добрі звуки, натомість лихий смерч, який закручувався десь усередині крил-хмар, мав пролитися на голову світлих звуками болю, ідким дощем смерті.

Вогнявиця звела до купи руки, вони ледве торкалися одна одної... Темно-сині язички полум'я завирували між долонями жінки-вбивці, утворюючи смертельну кулю. Довго не цілячись, вона послала ту кулю в бік Перуна, а за тим заходилася вичакловувати наступну. Перун не встиг вчасно ухилитися – і куля таки зачепила його обличчя. Шрам у вигляді блискавки тепер прикрашав його щок. Далі була друга куля, третя, п'ята, десята. Перун ледве встигав ставити захист. А от коли до Вогнявиці долучилися інші помічники, точно направляючи її удари, стало ясно: одному йому не впоратися.

І тоді вона, відчайдушна і нестримна, кинулася сторчма на допомогу. І вже не бачила, як поруч корчаться в муках Віли. Ридає над тілом Дажбога Дана, плачуть сіріни та голосять гамаюни.

Магура встигла саме вчасно. Обгорнула Перуна своїми крилами, поставила захист. Їй було боляче, вогняні кулі, прокляття, злоба та ненависть нещадно шматували їх. Вона не знала, як довго зможе триматися, і прошепотіла йому на вухо:

– Діставай свої стріли, Перуне. Оті, сині, які вбивають.

Перун зачудовано дивився на неї. Він таки вперше її бачив. Багато чув і тільки. Послухався жінки. Мовчки взяв лука, натягнув тятиву, приклав стрілу, запитально зазирнув їй у очі. Бо тільки вона знала відповідь.

– Цілься не в серце, Перуне. У таких створінь серця немає. Стрілай не в голову, бо вогняне волосся її береже, і не в ребра – там захист батьківський, Чорнобогів. Цілься в її рани на обличчі й бажай тільки добра, коли відсилатимеш стріли. Добро її обезсилить і через рани потрапить у кров.

Він не питав, звідки вона це знає. Не було на такі дурниці часу. Він чемно слухав її наказів. І вистрілив уперше – і влучив, і вистрілив удруге, і втретє, шепочучи ледь чутно, що тільки й Птаха його чула: «Добра тобі бажую і світлої долі». Він стріляв і стріляв, не зважаючи на страшні крики Вогнявиці, на її муки та біль, який ще більше спотворював її лице. Висока постать рудокосої зігнулася вдвое, а за нею і все темне військо раптом налякано вклякло. Темні крила за спиною темної безсмертної почали маліти, а потім ставати не такими вже й темними. Сонце можна було розгледіти між хмарами, день остаточно переміг ніч.

Внизу вдячно затріпотів листям Праліс. Жива з Даною живою водою відпоювали пораних.

Остання стріла торкнулася тятиви лука. Вогнявиця стояла на колінах, закриваючи нажахано вуха. Віли знову дрімбували, вбиваючи своєю музикою слух темних. З ран Вогнявиці сочилася брудна кров, страшний вереск і агонія посеред темного війська передалися і їй. Вона підвела на Перуна повні ненависті та вогню очі. Птаха скривилася гидливо. Це було страшне видовисько.

– Відпусти мене, благаю, Перуне! Забирай цей світ собі й відпусти...

Птаха досі не впевнена, чи почула вона ці слова, чи вони їй намарилися, бо добре бачила, що Вогнявиця не розтуляла губ.

Перун послабив тятиву лука:

– Забирайся. І передай Чорнобогу, що ніч, очевидно, зможе прожити без світла, але навіть темрява потребує світильників. Ми маємо домовитися про те, як нам далі співіснувати.

І все закінчилося. Світлі здобули цього разу важливу перемогу...

А потім... А потім Перун та Птаха стояли біля струмка, слухаючи мову лісу. Струмок ніжно переливчасто розповідав про те, який він сильний, хоч і маленький, яка вода у його жилах цілюща, хоч і холодна, який день видався довгий та похмурий, але нічого – бо ж вийшло сонце, і люди перестали кричати та кидатися вогнями і чимсь там іше...

Перун взяв Птаху за руку. Зазирнув в очі.

– Хочеш бути моею Перуницею, Птахо-Славо-Магурко? Тільки моею. Ти не просто врятувала сьогодні світлих від ганьби, ти вкрала серце в Перуна, і тепер від тебе залежить, чи житиме він, чи ні.

І вона йому тоді всміхнулася так, як вміють усміхатися закохані жінки – чарівно і безхитрісно. Вона вже кохала його, зрозуміла це, щойно шрам-блискавку побачила на його щоці.

– Я не віддам тобі твого серця, Перуне, і не мрій, нізачо. – Промовляла стиха, з очей чомусь потекли зрадливі сльози. – Я натомість подарую тобі своє. Бо я хочу бути твоєю, Перуне. Назавжди.

– Я кохаю тебе, Птахо-Магуро, люба моя дружино, славна Перунице! – Він визбирував сльози з її личка губами, ніжно цілував очі, уста, пестив волосся. Вона горнулася, тонула в його хмарах. Він пахнув грозою і польовими квітами, здається, ромашками, а ще медом.

І світ довкола раптом зашелестів голосами, загалайкав радісно. Затьохкали солов'ї, зашережіло листя на деревах, заспівали трави, квіти, всміхнулося небо і... Сонце у високості пролилося сонячним дощем. «Бо коли закохуються боги, сонце завжди плаче», – так казала колись Птасі її мама, коли падав сліпий дощ, а його вона завжди називала сонячним.

– Дівчинко моя кохана, – шепотів на вухо Перун, – це нічого, поплач, рідна, навіть богам деколи можна плакати. Бо в душі ніколи не народиться справжня веселка, якщо з очей не крапали сльози.

Зітхнула тяжко-невесело. Спогади обплутували спрутом.

Чи буває кохання колишнім? Ти запитувала себе?

Перун. Стрибог. Перун, син великого Сварога, батька, Творця.

Чиста блакить в очах та чисті помисли. Його руки, уста, ніжність, тепло, вірність, серце, яке вона йому так досі й не повернула...

– Єдина...

– Єдиний...

– Моя...

– Мій...

– Назавжди?

– Назавжди.

Тільки назавжди не вийшло. Бо... Навіть вічність буває мертвою. Не те що боги. І вона також померла, тобто просто її у нього вкрали, вирвали, забрали. Та не назавжди. Бо вона чомусь повернулася... Повернулася, але чи до нього? Так багато води збігло, так багато всього відбулося, змінилося, перевернулося, перетерпілося.

А він?

Він тоді мусив померти без неї. Вона б померла без нього – знала це напевне. Мав. Мусив. Але не помер? Бо...

І вона тепер знала чому. Вона це читала в його відкритому навстіж серці.

Велика мета і батько з матінкою не дозволили. Наївно так думати? Але це правда. Вони дозволили їй піти від нього назавжди і заборонили йому наздоганяти...

Вона озирнулася. Відчула його близькість. Перун сумно підійшов до неї. Очевидно, не наважувався надовго залишати її одну:

– Як ти, моя люба Пташко? Пробач мені за все, якщо зможеш.

Гірко посміхнулася. За що він перепрошує? Поки наче рано.

– Перуне, я досі напевне не знаю, чому померла тоді. Чому ти не був поруч. Ти ж ніколи мене одну не залишав. Я лишень пригадую, що чомусь я в світі Оранти залишилася сама, чекаючи на тебе. І раптом приходить звістка від тебе. Твої німі вісники – небесні хмари, кличуть мене тобі на допомогу. Я поспішаю, кваплюся і втрапляю у пастку. А де тоді був ти? Я ж цього так і не довідалася...

Він обхопив голову руками, сумно зітхнув. Говорив:

– А я був у світі темних. Вони якраз вбивали світ Русалій. Перетворюючи води ріки Забутої-Незгаданої на Мертву ріку. Я далеко не наївний, Пташко люба моя, але тоді вважав, що якщо є найменший шанс врятувати цілий світ, то потрібно зробити це. Тебе зумисне з собою не брав, це ж таки темні... Завжди підступні та зрадливі. До того ж сам Велес вимагав лишень моєї присутності. Я легко переправився через ріку, для цього тоді мені міст не був потрібен. Це вже згодом, коли мої ноги торкнуться ґрунту колись світу Русалій, а я побачу Храм Чорнобога, зазирну в очі боввана, що стоїть на площі Чотирьох доріг, зрозумію: мене заманили в пастку. Жодних перемовин не буде. Темний світ демонстрував свою силу, вирішивши вбити частинку мене. Як я скаженів!

Ти завжди була моїм світлом. А якщо я втрачу тебе, то й світло для мене навіки вимкнеться. Я спізнився, Пташко моя. Вони вбили тебе. Вбили мое серце... Серед друзів знайшовся зрадник. Так, страчений та незломлений світ Русалій згодом відомстить темним за все: і за власну смерть, і за твою теж... Морок втратить рідного брата. Згодом сина, потім онуку. Двоє останніх не помруть, та все ж перестануть бути темними. А це для світу темних прирівнюється до смерті. Рівновага між кригою та полум'ям дуже хитка, наче хатинка із соломи, підперта осокою.

Заплющила очі. Притулилася до вербики. Підняла голову вгору. Маленькі тендітні листочки на тлі глибокого блакитного неба. Наче в раю зараз і водночас у пеклі. У Чуй-лісі, у пастці, до якої заманило її теперішнє кохання. Заманило, щоб вбити. Старий та вічний Чуй-ліс. Живий ліс. Ще коли не було Ірїю, у який тепер спроваджують усіх воїнів, душі відважних героїв вселялися в дерева цього лісу, щоб бути ними. Тієї війни багато воїв залишилося в цій землі, у кронах та корінні дубів, тополь, сосен... Зараз вони сплять. Мають повне право на вічний спокій і сон. А Стрибог, здається, зовсім не розуміє, що чинить. Він може їх потривожити. Навіщо? Вони заслужили той спокій...

Повертає голову в бік Перуна. Чоловік чи Бог – чи не байдуже зараз? – сумно зазирає в її очі. Мужній і справжній воїн. Чесний, могутній, вірний.

Той, хто вже одного разу дозволив їй померти. Кажуть, що історія має здатність повторюватися. А ця?

- Птахо, - прошепотів ледь чутно.

Провела рукою по стовбуру верби. Дерево пахтіло кров'ю землі. У ньому нуртувала сила.

- Перунице! Я досі тебе кохаю. Ні-ні, навіть не так. Я ніколи не переставав кохати. Без «досі». Я завжди тебе кохав, кохатиму. Кохаю. Віриш?

Бог дивився в її очі. Бог не брехав.

- Я це знаю, я це відчуваю, - говорила сумно. - Але навіщо ти мені це говориш? Мені й так важко. Я наче роздвоїлася. У мені зараз живе дві Птахи. Одна, вчорашня, досі кохає Перуна, бо раптом усе пригадала. Інша, теперішня, досі не може забути Стрибога. І обидві - це я. Але одне я знаю напевне: та, котра кохає Перуна, давно мертва. Та, що кохає Перуна, не вибирала його собі за чоловіка. То він її вибрав, а вона не могла відмовити, бо не годна була відвести від нього ані очей, ані серця. Хоча... Чи не я так упевнено ще вчора переконувала усіх, що завжди вибирає жінка. Наївна, так, Перуне?

- Хороша моя, Перунице. Ти не наївна. Ти - розумниця. Просто трішки заплуталася. Бо немає жодного значення, чоловік ти чи жінка. Завжди обирає серце. Серце, розумієш, серце! Тому я тебе запитую: чому твоє серце вибрало темного? Навіщо?

4. Хто має застрелитися - не втопиться

- Ей, агов, дівчинисько! - Задерикуватий хлопчачий голос наче видає її з притупленого сприйняття реальності, але вона не поспішає розплющувати очі.

Інший голос, не такий скрипучий і також юнацький, трохи збентежено та дещо обережно каже:

- Чуєш, братіку, а мо', вона того, втопла? Ти не перестарався випадково?

- Чого це втопла, йолкі-матолкі? Хто має застрелитися - не втопиться. - Задиркуватий власник голосу іронічно не погоджується. - Вона ж безсмертна, і до того не темна. Чого це вона мала б втопитися в нічийній воді? Пхе. Вона ж тойво... Дівчисько. З переляку, мабуть, зомліла. Он, глянь, яка бліда.

- Та бачу я. Не повилазило поки. І справді, щось дуже бліда, і тому може бути й мертвою. Йой, лишенько! Я знаю-знаю! Вона точно мертва. То наша земля її вкатурила. Світ нашого батька тих, хто без дозволу сюди пхається, не приймає. Що ти накоїв, братіку? Ти точно її цейво, - голос з обережного стає переляканим.

– Ой-ой! Йолкі-матолкі! Соплі з Перемінника підбери. Чо' ти вічно каркаєш, брате? Сто разів переміряєш перед тим, як рубанути. Зараз перевіримо, жива вона чи нежива. Що наперед голосити та поминки справляти? – Голос хоч і вдає, що ніц не боїться, але слова того, кого він називає братом, схоже, добряче його зачепили. І він теж трохи наляканий.

– Перевірить він! – передражнює власник обережного голосу. – Е, той, це все цікаво, звісно, але, скажи мені, мій любий братіку-телепню, якого ти її сюди приволік? Ну полякав би, якщо вже без своїх витівок не можеш, і на протилежному березі залишив. І хай тоді з нею інші панькаються. Так ні, чогось за собою притягнув. Я цій синюшній відмовляюся штучне дихання робити, бо вона точно мертва. Не рухається ж...

– Тяхтій ти, брате. Все як завжди – ой-ой, ай-ай! Йолкі-матолкі! Інколи мені здається, що ти не наш, не безсмертний, що тебе нам вівці підкинули...

– Шо? Що ти мелеш, які вівці? – У голосі обережнішого почали з'являтися нотки образи. – Ти – безсовісна свиня, братіку. Скільки разів я тебе, халамидника та пройдисвіта, з халеп витягував? Не злічити! І ти смієш мені таке казати? Невдячний бовдур. Дожився. Горобцем ляканим я вже був, зайцем-перелякайцем – теж, осиновим листком-страшком – теж... Ага, і ще Сварог зна ким... Але вівцею... Ну, знаєш, Леде!

– Та не вівцею, Полелю! Ой, йолкі-матолкі, які ми ніжні! – Примирливо, навіть трішки запопадливо озивається власник іронічного голосу. – Я маю на увазі, що ти вічно усього боїшся. І вівці усього бояться. Слухай, друже, твоя безмірна обережність мені той, аж по... – очевидно, показує доки, і додає: – Набридла тобто. Ну, давай-но, брате, не будь занудою! Хай! Розважимося трохи, та й відпустимо малу додому. Нудно ж.

– Нудно йому! – перекирвує брата Полель. – Цікаво, а хто винен, що нам виходити за межі землі нашого обійстя не можна? Добавився, дожартувався, братіку? І я через тебе мушу тут відсиджуватися. А що як знову в якусь халепу нас втягнеш?! І заборонять не те що іншими світами мандрувати, а й на вулицю виходити?

– Ну, гаразд, брате. Обіцяю, не втягну я тебе ні в що. – Примирливо заговорив Лед. – До того ж на випадок непередбачуваних обставин у мене є пом'якшувальні причини... Тобто кажемо таке: цю дівулю нікуди силою ніхто не тягнув, вона сама притягнулася. Я відкрив вирву, а вона слідком. Випадково, йолкі-матолкі.

– Ага, випадково. А якого, скажи, ти її за ноги лоскотав, а потім під воду затагувати став? І не соромно? Не всі ж уміють невидимих бачити. От дати б тобі поза вуха, щоб такого більше не робив. – Полель не заспокоюється і шпетить брата. – Відкрив він вирву, сама затагнулася випадково... А ти знаєш, братіку, як нам перепаде, коли з'ясується, що вона – небезпечний злочинець чи якийсь покруч із серйозними болячками.

– Шо? – Лед знову починає сердитися. – А хай тобі, брате! Який із неї покруч? Звичайна дівка, йолкі-матолкі, і всьо.

Мальва уважно слухає розмову хлопців. Цікаво, як довго ці тупаки будуть сперечатися. Вже навіть хотіла обізватися до них чи бодай розплющити очі та підглянути. Та де там! Повіки враз стали важкими, наче були роблені з криці. Тож підняти повіки не змогла. Хотіла заговорити, та язик наче до піднебіння приріс. Здавався дерев'яним і зовсім неслухняним, навіть застогнати не вдавалося. Повна лажа, голос полишив її. Решта тіла, звісно, теж абсолютно не слухалася. Пробувала навіть некоректно виражатися про себе. Бодай спровокувати природні рефлекси організму... Дарма. Навіть рвотний кудись занастався. Зрештою, це не так зле, отже, вона з темного світу таки вибралася. А от щодо перебування зараз... Очевидно, за сценарієм, годилося б у цей момент зітхнути. Та навіть не зітхалося. Єдине, на що була зараз спроможна, – це слухати чужу балаканину, чути розмірений впевнений ритм власного серця та спокійне, ледь помітне дихання.

Силувалася пригадати, що відбувалося під водою після того, як вона прошепотіла слова-закляття Чорної перлини. Тої самої, яку їй подарував Переплут. Забажала бути врятованою. І скажи, що не збулося? Правда, схоже на те, що врятували її зовсім не морські мешканці, а цілком навіть земні і, здається, люди. Напружила пам'ять. Вода, небо блакитне у високості, геть обезсилене тіло, вона от-от потоне... І раптом відчуття чиеїсь присутності... Схоже, то був цей бовдур Лед. І це він її мало не втопив. Чекай-но, друже, най вона оклигає, і ти ще пожалкуєш, що народився...

Історійка. Скільки вона була у повній відключці, тобто в такій, що навіть не думалося? Фіг з ним. Розбереться потім. Поки міркуємо над іншим. Значиться, так: є два йолопи, які її сюди (куди – поки невідомо, але це точно не світ темних) приволокли. Одного звати Полелем, іншого Ледом. І вони брати. І, судячи з розмови, ще ті шкодники. Полель? Хе, здається, Птаха про нього згадувала. Він син якихось там безсмертних із давнім родоводом чи щось типу того. А Лед? Якщо він брат Полеля, то також, виходить, ще та цяця. Але зараз не впевнена, що так воно насправді. Після пережитого в темному світі, коли її мало не перетворили на темну, та після купелю у воді ріки Забутої-Незгаданої, легко щось наплутати.

Злість на цих двох телепнів, нехай також безсмертних, що зараз витріщаються на її оголене тіло, безперервно росла і множилася. І що з того? Адже вона нічого не могла вдіяти, тіло її не слухалося. Таки халепа! І тепер уже й не знала, що ліпше: замкнена безсмертна душа в нерухомому тілі чи перебування в світі темних?

Її роздуми обірвав голос того, кого називали Ледом:

– Слухай, брате, як гадаєш, хто вона? Якого милого вешталася темним світом? Ой, а може, вона світла, котра випадково заблукала? Он варган на шиї, видиш? Темні до тої музики не вельми охочі. І не сіра вона. Щось не пригадую жодної безсмертної жінки на боці сірих, йолкі-матолкі. Хоча... Все можливо в наш непевний час.

– Ага, – обізвався власник іншого голосу. – Теж не думаю, що вона світла. Зрештою, хіба в Темний світ так легко потрапити? Тим паче світлому! Ті кляті ворота через міст Калиновий чужака не впустять. Споялять. Сам знаєш. Ніян такого наваляв, що усім безсмертним, крім темних, туди зась. А через воду плисти, щоб на темних повитріщатися, – повна дурня. Що там цікавого? До Храму не пустять, а на вулиці сіро та вогко. І не темна вона, точно. Бо у

воду полізла, і ніяка зараза їй не нашкодила. Зрештою, якщо дивитися на її вік, то вона учениця. Отже, майбутня або світла, або темна, або нічийна. Пригадуєш, братіку, нам батько розповідав, що є такі безсмертні, яких однаково навчають і в світлому, і в Темному світах, а потім вони собі самотійно вибирають, до кого пристати. Або не пристати взагалі ні до кого.

– Та не, – саркастично висловлюється Лед. – Ця дівка, очевидячки, вже свій вибір зробила. Вона не темна.

– З чого ти взяв, братіку?

– Бо не побоялася лізти в нічийну воду. Думаєш, її темні не застерігали і жажлики про ріку не розповідали? Ще й які! Слово честі, цікава дівка! Вона, швидше за все, дременула зі світу темних. І не побоялася, скажи. А їх там – тьма. Навіть наш батько не дуже охоче з ними перемовини веде. А у їхньому світі лишень один раз і був, йолкі-матолкі.

– А ти звідки знаєш, що батько у Темному світі був? Я такого від нього не чув. Заливаєш?! – наїжачився Полель.

– Нічого я не заливаю. Я підслухав, коли вони з матір'ю про це говорили. Та що він там робив, не розтовкмачив.

– О! То коли тебе заставили стайню голими руками, тобто без замовлянь, прибирати, там кізяки кінські, послід курячий... Не на тому тижні випадково то си трапило, га? А ти ще обурювався: «Несправедливо це!»

– Та тю на тебе, брате, йолкі-матолкі. А хай так. Зате я життя урізноманітнюю. Це тобі не віночки плести та на сопілці грати, – огризнувся Лед і вже більш примирливо додав: – Гаразд-гаразд! Посваритися ще встигнемо.

– Ага. За нині вже вп'яте? – сумно додав Полель.

– Зате не нудно, – випалив Лед. – То що, брате, вернемося до нашої, як ти там її назвав, цяці. Отже, вона учениця і, мабуть, проходила науку в Темному світі перед тим, як зробити вибір. Так? Так! Але темні так їй допекли, що вона вирішила втекти від них, йолкі-матолкі... І...

– Ага, дременула дівка від темних, аж забулькало, – перехопив ініціативу Полель. У голосі його ще чулося роздратування. Схоже, така манера спілкування для братів була звичною.

– А вона мені починає подобатися, брате, – Лед, напевне, усміхнувся, бо в голосі з'явилися нотки радості, і додав: – Хитрюща, зараза. Одяг у воді, очевидно, спеціально залишила. Тому що гола. І що подумаютъ наші темні?

– Втопилася, – випалив Полель. – Стовідсотково так подумаютъ. Згоден, братіку, з тобою. Цікава панночка!

– Цікава? – Ледів веселий настрій аж вібрував у голосі. – Дивися, йолкі-матолкі, не закохайся! Це тобі не тупеньких-гарненьких дівчаток додол зі

школи Вітровію під співи млосні розводити на кохання. Це майбутня безсмертна, і тому геть не подарунок. Тут зуби зламаєш об таку любов.

– Кого це я і коли розводив? Бовдур ти, братіку! І нічогосінько не тямиш у коханні! Це ціла філософія. Космос! Ти, мабуть, забув, хто я такий! Я – Полель! Я – майбутній покровитель шлюбу. Це відповідальна місія, яка потребує посиленого тренування. – Ображено виправдовувався Полель. – Я ж тобі не закидаю, братіку, палке захоплення розтинанням трупів всяких земноводних чи дружбу з потворними істотами з ворожих світів. Ліпше поцілунки з додолами, аніж усі-пусі з чуперадлами. Тьху...

– Невже не закидаєш? – Лед іронічно перекирлював брата. – Ой-ой, а от щойно це була просто пізнавальна бесіда, так?! Але я не буду виправдовуватися. Йолкі-матолкі, нізачо! Мова зараз не про мене, а про дівчину. Що будемо робити? Проблема спільна. От щойно, наприклад, я зауважив у неї на шиї, крім варгану, ще дещо.

Мальва відчула, як її потягнули за мотузку. Хотіла вхопити безстыдника за руку, на мить забувши про те, що не може рухатися. Злісно чортихнулася всередині тіла, яке геть її не слухало. Всі знані закляття, і темні, і світлі, промчали в голові: повернення, відвернення, звільнення... Нічого не допомагало. А хлопці тим часом вивчали її, ніби якусь дивовижу.

– Мушля. Глянь, йолкі-матолкі, точно мушля. Але якась вона не тутешня, чи що? – Вів зацікавлено голос Леда. – У жодних відомих мені водах таких не зустрічав. Хе! Мені все більше подобається ця краля, друже Полелю. Дуже цікавий індивідуум із безсмертної братії. Тре' її терміново ожити, мо', тоді дізнаємося більше. Давай затигнемо її до одного чарівного місця і...

Полель сердито обірвав Леда:

– Що?! Я категорично проти. Давай ліпше повернемо її назад, покладемо туди, де взяли. Мені, звісно, її жаль і таке інше. Але те, що ти замислив, – це вбивство. А так принаймні вона матиме шанс.

– Шанс? Ну ти, брате, загнув! Взагалі мене за кровопивцю маєш!? Хіба я звір скажений чи потвора бабайська? – Здавалося, що Лед не знає, як реагувати на закид брата – ображатися чи лаятися. – Я ж не пропоную її вбивати. І як ти собі уявляєш її повернення назад? Куди? У воду? Вона ж неприємна і в такому стані точно гинеться. А мо', ти хочеш її темним віддати, га? Авжеж, в Оселищі Відтіні вже, либонь, спохопилися і прискіпливо шукають пропажу. Бо вона втікачка і, може, навіть злочинниця. Тобто за їхніми темними законами! Розумієш? Втікачка і злочинниця. Факт! Чи ти пропонуєш її під ворота Ягілчині підкинути? Пожалій дівку, брате. Темні її там насамперед шукатимуть. Це ж темні. Не вірять нікому. Засранці всевидячі. Якщо десь вона й у безпеці, то лишень у нас, йолкі-матолкі.

– Слухай, братіку, а без цих твоїх словечок уже ніяк? Мама ж тебе просила говорити чемно. – Полель невдоволено і трохи роздратовано робить брату зауваження. – Навіть темні таких слів уникають. Навіщо ти так?

– Ой-ой! Мо', сопілку витягнеш чи бандуру в руки візьмеш та щось мені заграєш про красу неба, хмаринок і благородство почуттів у трудівниць-бджілок, йолкі-матолкі? Пішов ти в дупу, брате. Я ж про порятунок людини

торочу, а він мене виховувати зібрався. Наче матусиних, батькових і сестринських монологів мені мало. «Люби ближнього, говори тільки добрі слова, усміхайся світу і теде»... А як мені не хо шкіритися до світу, то що робити? Піти втопитися? Мо', мене в притулок до темних на перевиховання віддасте? – Лед не на жарт роздратувався.

Мальві він чомусь більше подобається, аніж правильний і романтичний Полель. Навіть те, що він її мало не втопив за певних обставин, тепер могла йому пробачити. Зрештою, він не віддав її на поталу темним.

– Ну гаразд-гаразд. Вибач, братіку! – Не надто охоче погоджується Полель. – Може, й забагато тих повчань, і тому ти так скаженієш. Хай, говори при мені як знаєш, але не при батьках і не при сестрі. Домовилися? Батьки ще це можуть проковтнути, але Леля... Вона ж ніжна квітка, тендітна лебідка, і від твоїх слів, наче красна ружа без води та тепла, гине та пропадає.

– Усі-пусі-мусі-кусі. Йолкі-матолкі! Тю на тебе! Пропадає вона. Авжеж! Уже тиждень десь волочиться і всім до дупи де: і тобі, і батькам. Якщо трохи старша, то вже все можна, бо їй, бачте-но, довіряють... Теж мені, ружа трояка.

– Братіку, ти себе чуєш? Леля ж не вештається як ти, від халепи до халепи, вона вже повноцінна безсмертна, і роботи в неї багато. Така відповідальність у тендітної юнки: Небесні Ворота тримати відкритими для душ тих, хто приходить із вирію в світ людей, та закликати щасливу долю на майбутнє для тих молодих людей, котрі от-от закохаються...

– Закохаються, залюбляться і розмножаться... Тьфу! – перебив і різко перервав брата Лед. – Тобі одні співи про любов у голові, братику рідний. Всьо. Давай дамо поки спокій нашим родичам. Вернемося до утоплениці. Гаразд, будемо чинити за правилами. Допустимо, ми якось переконаємо батьків, що вона випадково до нас втрапила. Течією занесло, наприклад. – Лед зробив паузу і вже впевнено додав: – Пропоную таке: маємо зачекати, брате, коли отець повернеться. Коли ж матінка раніше з'явиться, то спитаємо її поради. А мо', того, таки до дуба занесемо, йолкі-матолкі?

Мальва не розуміла, про якого дуба йдеться, але зі слів Леда висновувала: йдеться про щось лікувальне, яке мало б допомогти їй оклигати.

Тут обіззався Полель:

– Ні. Я проти. Ми ж нічогосінько про дівчину не знаємо. Хто така? Лишень здогади, і тому... Вона може бути і не безсмертна, без Перемінника. А якщо так, то сила дуба її просто вб'є. Тому, дорогий мій братіку, давай не станемо квалитися і не будемо оживляти її самотужки, тобто дочекаємося матінки, або, це ще краще, повернення батька. Він обіцяв повернутися вже післязавтра.

– Умгу. Та невже? Післязавтра? Ти впевнений, йолкі-матолкі?

– Впевнений. Чому ні? А що ти маєш на думці, Леде? – насторожено перепитував Полель.

- Що я маю на думці? - голос Леда зробився сумним, навіть трохи печальним. - Невже це тільки я бачу? Батько та матуся. Найрідніші! Ще вчора - дві половинки одного, а нині? Це пара рук, одна ліва, інша права, як і годиться, однак... Ці руки, брате, руки різних людей. Ба більше - чужих людей. Батько став якийсь мовчазний, замислений, весь у собі. І не помічає часто-густо, що у нього під носом коїться. От поцупив я одну з його стріл. І що? Не спохватився. Все торочить, що проблем у світах додалося, от і часу катма, бо потрібно про вічність дбати. А пригадуєш, брате, як торік мені влетіло лишень за намір впасти на хвіст сестрі, типу для екскурсії світами... І матінка то все відчуває, брате! І квіти її теж. Тобто мамині іриси. Ти бачив, що з ними твориться? Де це бачено: у Лади квіти гинуть, і які квіти?! А оці їхні безглузді мовчанки, коли вони усамітнюються? Так-так, я засранець, бо підслухав. Точніше, нічого було слухати. Бо можна слухати тишу. А мовчанку? Вона лише лякає, брате. І це не просто мовчанка закоханих, це мовчанка чужинців.

Полель сумно зітхнув. Ох, як багато Мальва віддала б, щоб побачити зараз мармизу обережного та дуже правильного Полеля - принаймні так здавалося з його слів.

- Ну шо, йолкі-матолкі?! - вже веселіше мовив Лед. - Ти зі мною, брате, а чи з вирію чекатимеш лелек? Я так думаю, що не випадково ця дівуля втрапила у наш світ.

- Ой-ой! Це правда, Леде! Нічо в світі не відбувається випадково!

- Анічогісінько, брате! - у тон зухвало відповідав Лед. - Тож вперед, мій вірний та добрий воїне світла!

- Гаразд-гаразд. Вперед-вперед! - погоджувався Полель. - Лише обіцяй мені, братіку, що тільки-но гостя оклигає, як ми її спровадимо туди, куди вона сама захоче. Сам знаєш, у нас перебувати непосвяченим безсмертним заборонено. І це не проста заборона: давні заклинання, котрі оберігають світ Оранти від нечесного вторгнення, провокують смерть непосвячених.

- Ну от, - підтримав радісно брата Лед. - Нарешті ти щось розумне сказав, йолкі-матолкі.

- Ага. То я від тебе мудрощів набрався, - ехидно парирував Полель.

- І якщо дівка не прокинеться і не пройде обряд відновлення, - провадив далі Лед, - то відправимо її, наприклад, в один із тих світів, де нема ані світлих, ані темних.

- А хто є? - здивувався Полель.

- Як хто? Сірі! Хай вони з нею валандаються! У них є досвід у відбиранні волі в молодих і ранніх.

- Віддати сірим неокріпший дух?! - у голосі Полеля вчувалися нотки обурення. - Ти ж мені щойно геть інше товкмачив! Шпетив мене за недобрі наміри. Переконавав, навіть трохи жалів дівчину. Братіку, що за подвійні стандарти! Віддати сірим? А відповідальність перед Всесвітом, рівновагою? Як ти мо'...

- Ой, я тя прошу, я тя благаю, йолкі-матолкі, - сердито обірвав брата Лед. - Хто ж знатиме? Ну, подумай, здуру втопилася дівка. Ну і що? Чи ти мене, свого рідного брата, закладеш?

- Хто знатиме? - Полель по-справжньому широко обурювався. - Я знатиму...

- Ага-ага, - засичав на брата Лед. - Ще скажи - Творець...

- Творець? І він знатиме. Але це не так важливо, як твоє нерозуміння головного. Та ти ж сам Творець майбутній, брате! Як ти можеш?

Мальву дістала та розмова. Ну нічого собі заморочки! Вона жива, вона їх чує. А ці двоє сперечаються, куди дівати тіло. Поставали два цапки, які думають, що вони божки, наставили ріжки, тупцяють копитцями, як у казочці про кладочку через прірву, та вирішують, житиме вона чи ні. Ох, якби вона тільки змогла відтанути... Якби до неї повернулася здатність рухатися... Вона б їм обом показала! Їй не шкода жодного з братів. Два придурки скажені: один - різник жаб, інший - сопілкар та бандурист. Кілька прийомчиків - і вони знесилені. От тобі й діти богів. Невиховані егоїстичні самозакохані бевзі. Хто у хлопців мама - вона почула. А батько? На місці татка вона не те що стайні руками заставила б вичищати, вона б їм цілу планету натирати до блиску дала... Хоча шкода планети. Засеруть своїми балачками й умняками.

- Ну то що, йолкі-матолкі? - говорить удавано примирливо Лед. - Тягнемо її до батькового дуба?

- Ну ти, братіку, взагалі, той? Вона ж під дубом відразу дуба вріже. Я ж тобі пів години про це втираю. Якщо так дуже хочеш її оживити і думаєш, що батьки до завтра не вернуться, то давай щось інше придумуємо.

«Хм, цікаво, - подумала Мальва. - І чому мені не страшно аніскілечки? Очевидно, добрий вишкіл дідуса Мора дається знаки». Бо навіть чиниться інше. І все навпаки - гнів та злість аж рвалися з неї. А це завжди Мальві допомагало набагато більше, ніж сусі-пусі та рожеві банти.

- Ой, - раптом заверещав Полель. - Дивися, дивися, братіку! Вона моргнула. Гля, Леде, точно моргнула!

На мить запала тиша. Певно, хлопці витріщалися на неї, стараючись вловити хоч якісь зміни в міміці.

Раптом хтось із хлопців розреготався весело та широко. Могла закластися, що то Лед. Не помилилася:

- Ну, йолкі-матолкі, ти й вигадник! Моргає вона? Ще б переповів мені про що співає! О, я придумав. А давай спробуємо мамину баклагу з водою. Покропимо дівку трошки водичкою і...

- І що? - Полель різко обірвав брата. - То я вигадник? А ти благодійник? Яка ще баклага? Тобто вода Лади? Нею вагітних напувають, через лоно материнське вливають і життя дитині дарують, душу дарують. Ти хочеш дівчину вбити? Її ж душа при ній. О Свароже! Творцю небесний, подивися своїм чесним оком на цього барана, який вважає себе богом, і вправ йому

клепки чи то залий хоч трохи розуму в його порожню макітру. Та матінка як дізнається, що ти надумав, то... Лада тобі за це і голову відкрутить, Леде, і ноги з руками, і кожен пальчик окремо, щоб довше мучився. А я допомагатиму. Бо придуркам так і треба.

– Що? І хтось мене щойно соромив за негарну мою лексику. А сам? – Лед незграбно виправдовувався. – Та йолкі-матолкі! Я ж просто так, як варіант запропонував, я ж нічо такого не мав на увазі. Що ти відразу верещиш, як недорізаний? Наче та дівка тобі ріднокровка. Чи мо', ти закохався? Вона ж ніяка! До твоїх грудастих додол ій далеко. Та глянь на неї: мале, кістляве, навіть не дуже на жінку схо...

Лед не договорив. Щось гепнуло поруч, стукнуло, завило... Катавасія не припинялася кілька хвилин. Хоча ті двоє метушилися мовчки без образ і криків, було ясно: не примирилися. Нарешті, коли почулися захекані вдихи-видихи і один закашлявся, другий засичав:

– Ану проси пробачення, брате, бо клянуся Творцем, перетворю тебе зараз на хмару й будеш літати, поки мати чи батько не повернуться і не дізнаються, як ти тримаєшся обіцянки, яку дав перед деревом роду.

– Ну, добре-добре, – якомсь болісно та трохи розчаровано заговорив Лед. – Пробач. Йолкі-матолкі. Ми ж брати. Я ж пожартував. Який же ти!

– Я? При чім тут я? – Полель, напевно, не відпускав брата, бо говорив спокійно, а той вовтузився поруч та важко дихав. – Ти у неї проси пробачення, у дівчини. Ти у світі Берегині посмів образити жінку. Ану проси!

– Та вона ж не чує. Що даремно повітря колихати? Ну, гаразд, тільки той, верни мені назад руки-ноги, га? Пробач мені, незнайомко, за те, що так себе поводив.

– І? – насторожено озвався голос Леда.

– Та що «і»? Ти точно здурів. Що «і»? Пустити! Користуєшся тим, що так підступно мене схопив.

– І скажи, що більше не ображатимеш її, – вів своєї Полель. – Бо жінок ображати можуть тільки закінчені покидьки. А таких у Яві немає. А якщо є, то сам знаєш, що з ними роблять. Я слухаю, братіку.

– Ох, – примирливо застогнав Лед. – Пробач мені, незнайомко, за всі образи і за те, що так себе негарно поводив. Обіцяю, що таке більше не повториться. Принаймні намагатимуся виправитися. І пробач також мого брата, телепня, бо він теж спочатку був не проти тебе вкатрупити, йолкі-матолкі.

Щось гучно поруч ляснуло.

– Дякую, – сердито буркнув Лед.

– Я, можливо, і хотів її подалі від нас спровадити, але вбивати точно не планував, – задоволено відповідав Полель. – Іди принеси краще батькову стрілу.

Мдя, Мальва помилялася щодо обережності та мямлення Полеля. Тепер зрозуміло, хто тут справді керує і є старшим.

– Яку ще стрілу, йолкі-матолкі? – майже широко говорив Лед.

– Ти знаєш яку, братіку! І не треба мені розповідати, що ти її не маєш, бо батько її начебто відібрав у тебе. Сам щойно про неї згадував. І, до слова... Я навіть готовий назвати місце, де ти її ховаєш.

– А підглядати нечесно, йолкі-матолкі, – сердито буркнув Лед.

– А красти в рідного батька теж нечесно. До того ж я не підглядав. Ти настільки гучно завжди все робиш, що треба бути і сліпим, і глухим, щоб не зауважити. – Йди вже, поки я знову не почав злитися.

– Е-е-е-е, брате... А для чого нам стріла? – обережно запитував Лед. – Ти ж знаєш, вона той, не дуже безпечна у невмілих руках.

– Ти принеси, а там побачимо. Деякі рани доторком стріл Перуна лікуються. Особливо душевні. Спробувати можемо, пра'?

Мальва почула, як щось зачалапало і почало віддалятися, щось сумно буркаючи. Лед таки послушав старшого Полеля. Коли кроки стихли і голос теж, ще пару миттєвостей нічого не відбувалося. Потім вона відчула теплий дотик пальців у себе на щоці. Потім на шиї.

– А ти ж нас чуєш, правда? Ось знову моргнула. Брата я відправив куди подалі, щоб не заважав своїми порадами. Якщо і справді мене чуєш, то спробуй моргнути.

Мальва щомочі заморгала. І навіть вдалося цього разу ледь чутно зітхнути. Полель це помітив:

– Чудово! Колись матуся дала мені ладанку на щастя. Ладанку з живою водою. Жива вода із самого Біловоддя. Краплі достатньо, щоб тебе оживити. А ще я прокажу одне дуже легке, мов хмарка у небі, заклинання, казатиму тобі його на вушко, і коли пролунають останні його слова, ти отямишся.

Гей, око Лади, Полеля і Лелі!
Гей, око матері Лади, ніч пропадає,
У голові твоїй, леле, ніжно світає.
Бо око матері Лади з води живої виходить,
Здоров'я та розум дівці-ягідці щедро приносить.

Він говорив прамовою. Слова лоскотали вухо, розходилися хвилями, падали живою Ладиною водою в кожну клітинку, і вона відчувала, як тіло починає оживати. Він легко торкнувся її губ чимсь вологим і... Спершу зрозуміла, що повіки стають легкими, наче пір'їнки-хмарки у небі, руки скидають із себе каміння, повертається голос.

- І з уст твоїх злітає правда. Говори! - Полель вмовк.

І Мальва легко розплющила очі. Навпроти стояли інші - голубі-голубі, аж прозорі, але дуже теплі та добрі.

- Прокинулася? Ласкаво просимо у світ Оранти, дівчино безсмертна! Так, ти ж безсмертна, я не помилився? Як тебе звати?

Він допоміг їй сісти. Вона вдихнула на повні груди, тоді видихнула. Дихалося легко.

- Мене звати Мальва. - Слова поки давалися важко. Язик наче забув, як воно - добувати звуки. - Так. Я утікачка. Зі світу темних утекла. Мене хотіли силою заставити випити з Чорнобогової чари. І тому я втекла. Я не хочу ставати темною. Будь ласка, не вертайте мене назад. Дякую, Полелю, що врятували! То як сказав твій брат: хто має застрелитися - не втопиться?

Полель усміхнувся. Він так і знав, дівчина від початку їх чула. Усю розмову з першої хвилини перебування у цьому світі.

- Приємно познайомитися. Сильна дівчино Мальво, втікачка з Темного світу. Панна Мальво. Яке чарівне ім'я. Сонячне і тепле.

Полель допоміг Мальві сісти. Тоді вона спробувала звестися на ноги та роззирнутися. Зробилося трохи недобре від різкого вставання. Полель це помітив. Захитав скрушно головою, тоді звідкись дістав широку квітчасту верету, накинув на неї:

- Це щоб прикрити твою наготу. Не те щоб мені було неприємно на тебе дивитися, скоріше, навпаки, бо ти прекрасна, та мій брат... Ну, ти ж його чула. Я скоренько збігаю до хати, знайду тобі вдяганку. Сподіваюся, брат нескоро повернеться. Він розтелепа ще та. Даю слово, що він кудись переховав стрілу, і тепер півдня буде згадувати, куди. І ще одне: не роби різких рухів, о чудна дівчино Мальво. Після пережитого потрібен час, щоб відійти. Ти справжнє диво, Мальво, - останні слова він сказав, напевно, для себе, бо вони ледве прошелестіли устами, та Мальва почула.

Натомість відразу по них прогуділи й інші:

- О, маєш, йолкі-матолкі! Хтось отямився, поки я туди-сюди бігав, - взявши руки в боки, перед ними стояв войовничий Лед. Чорні очі, наче земля, довге темно-русяве волосся, зібране у вузол на потилиці, рідка борідка, яка б мала додавати хлопцеві літ і мужності, сорочка з войовничим узором (у тому Мальва вже навчилася розбиратися завдяки читанню на ніч Тестаменту), широкий шкіряний пояс, який теж був щедро помережаний узорами. Бракувало хіба меча на поясі та за плечима колчана зі стрілами. І готовий воїн. Погляд гострий, стрімкий, та разом з тим теплий і добрий.

- Ну, йменням Сварожого кола і так далі, мала! - очевидно, це вітання було адресовано їй, і в голосі чулася образа. - Ти мене навмисно спровадив, брате, щоб я тобі не заважав дівку клеїти, так, йолкі-матолкі? І де, скажи-но, ділася моя стріла? У жодному з моїх сховків її нема... Ну?

- Я не знаю, братіку! Чесно. Ще раз добре перетруси всі свої сховки, бо щось ти надто скоро вернувся. І я тебе нікуди не відправляв, не знаю, що ти там собі надумав. Панна Мальва - безсмертна, як ми з тобою і думали. Тому так швидко прийшла до тями. А ти не радий? І, до речі, нашу розмову вона всю чула. Просто з ввічливості не стала нас перебивати. Ви тут ближче знайомтеся, а я піду пошукаю для панни Мальви одяг. Не буде ж вона у вереті по світу нашому ходити.

- Ну-ну, - невдоволено бурчить Лед. - Іди вже, провокаторе, іди. Йолкі-матолкі. Обіцяю, я її не істиму. Вже геть монстра з мене зробили.

5. Правда - жінка в білому...

Мор стояв на березі Мертвої ріки. Вже не пригадує навіть, коли востаннє спав. І не хотілося зовсім. Його онука мертва. Намагався прийняти це та змиритися. А ще мусив зрозуміти, де знайти правильні слова, якими мав повідомити сину про смерть його доньки. Мара, певно, вже знає. Вона, Мара, мала забрати душу онуки. А коли й вона досі нічого не знає? Бо що відбувається з душами тих, кого ковтає вода Мертвої ріки, достеменно невідомо. А може, просто Мара не поспішає до нього з прокляттями та дошкульними звинуваченнями, бо жаліє? Що ж... І на тому спасибі, жінко!

Давно не відчував такого болю. Не знав, що настільки прив'язався до дівчини. Обурювався через її витівки, лютівся, коли вона його не слухала, скаженів, якщо робила по-своєму, казився навіть, коли хитрувала... А в глибині душі чесно тішився. Бо вона була схожа на нього - бунтарка з першого кроку і першого слова. Такі стають великими безсмертними, а не простими виконавцями волі великих.

Був певен, що рано чи пізно вони б таки зблизилися і він би розповів їй, як крав з бібліотеки свого батька заборонені книги, як читав їх наодинці, заховавшись у той самий сарай, поблизу якого завжди було болітце, куди чкурнув проклятий. У тому сараї завжди було безпечно, бо строга заборона заходити туди без дозволу діяла категорично на всіх, крім Морока, старшого сина темного Правителя. Це було чудне місце, і він хотів, щоб Мальва про нього знала... Обов'язково якось би дізналася.

А як він тішився, коли побачив, що вона зробила з Навією. Ця потороча ще й не на таке заслуговувала. Завжди була гидким заздрісним каченям поруч із сестрицею Марою. Але оскільки була старшою, то чомусь вбила собі в голову, що має більше таланту, ніж сестра. Мара любила свою нестерпну старшу сестру, хоч та їй постійно дошкуляла: то волосся підпалить, то осялячі вуха за допомогою заклинання причепить, то поросячий хвіст замість носа прилаштує... Звісно, Навія ніколи не зізнавалася в тому, що це її рук діло, досить вправно перекладаючи вину на інших. Мара вірила сестрі і терпляче зносила кпини оточуючих. І так могло тривати вічно. Та втрутився Мор.

Мара була його жінкою. Він це відчув відразу, щойно вона заговорила до нього. Спочатку був голос - мов шепіт струмочка, тоді він побачив чорні очі і... Не просто темряву в них - в очах горіли зорі, які усміхалися йому.

Що там торочив його син Стрибог про те, що вибирає завжди жінка? Дурня. Вибирає завжди серце. І байдуже чие – жіноче чи чоловіче... Його серце вибрало Мару. І Мор не стримався та «випадково» напоїв Навію настоянкою правди. У Ягілки на щось там – вже й не пригадає зараз, на що – виміняв. Та це й не важливо. І сп'яніла від правди Навія чесно розповіла Марі про всі свої витівки: як шкодила, скільки, коли і чому...

Сестрі Мара все простила. Але Навія не простила знаття правди... Зате за Мару гарно помстилася Мальва, навіть не знаючи того. І коли Мор застав зеленокосу красуню Навію всю пожалену павуками та зміями, з обличчям у страшних бородавках, то навіть втішився... Йому, щоб допекти Навії, потрібна була чужа допомога. Так, безумовно, це було зроблено хитро, Навія начебто сама у всьому зізналася, а ось його онука ні з ким не радилася, вчинила просто по справедливості. Зухвальство, що межує з нерозсудливістю. Учинок безглуздий, порушення порядку і таке інше. Але Морю подобалося, ох, як йому це подобалося!

Невже він таки перебрав із тиском на онуку? Він не міг повірити, що зламав її і вона з розпачу втопилася. Мальва не з тих. Вона – криця, вона така, як він. Вона – його онука, і тому вирішила перепливти Мертву ріку. Зовсім не вірячи в те, що Мертва вода ріки її вб'є. А може, це проклятий, підсланий Птахом, силоміць запхав дівчину у воду? Морок у це не вірив. Силою запхати сильну безсмертну у воду? Хіба що хитрістю...

Зараз найбільше жалів, що особисто не проконтролював, коли знищували світ Чотирьох Сонць, спалювали Арату й Оселище Дива. Йому доповіли: усі мешканці загинули. Повірив. Хіба він міг не повірити власному сину? Ох, дурні пророцтва, які збуваються: «Та, що прийде від Арати, вкраде серце твого сина, полонить душу та знищить темний світ». Чому Оракул просто не сказав: «Вбий доньку жриці Арати зі світу Чотирьох Сонць, і все у тебе буде добре»? Звичка Оракулів говорити загадками завжди дратувала, але нічого з цим не міг вдіяти. Якби не ця клята світла Птаха, то б і син був зараз поруч, і онука лишилася живою. Якби міг, власноруч задушив би потвору.

Мор підійшов до води. Схилився над плесом. Наставив долоню над поверхнею, мало не торкаючись її. Він уже не вперше намагався розмовляти з мертвою водою. Дожився. Великий Мор ходить берегом Мертвої ріки і балакає з водою? Божевілля! Інколи Морок вірив, що у воді, крім, звісно, води, ще хтось живе – невидимий, лихий, потворний. Живе той, хто лишився там після того, як світ Русалій був знищений. Саме він, отой лихий фантом, і вбиває темних, котрі випадково чи навмисно потрапляють у мертву воду. І зараз Морок говорив з ним. З тим, хто взагалі не заслуговує його уваги, бо є божевільно-мертвим.

Так, Мор просив, навіть благав. Ба набагато більше – благав навколішки. Добре, що цього ніхто не бачив. Прояв такої слабкості – це ганьба для Повелителя темного світу. Ніколи нічого подібного не робив, навіть заради маленького братика, котрий упав у воду Мертвої ріки. А тут... Повелитель Мор навколішки із заплаканою мармизою просить повернути йому Мальву, хай навіть те, що залишилося від неї.

Та вода мовчала. Інколи стримано, інколи трохи напружено. Та завжди байдуже. Він здавався геть нецікавим. Бо щоб зацікавити Мертву ріку

власною персоною, потрібно просто влізти у воду. О, тоді й починається найцікавіше...

Морок навіть вдавався до хитрощів. Запихав у воду свого служку, проклятого тобто, наче наживку. Той стояв у воді довго й нудно. Тремтів безупинно, наче осиновий листок, і хтозна від чого. Бо чи може мертвий бодай щось відчувати? Радше від страху. Страх мають у собі навіть мертві. Та все намарно. Мертвій річці було байдуже до проклятого.

– Повелителю Море! Йменням Сварожого кола та благословенням Великого Чорнобога вітаю тебе! – обережний м'який голос почув за спиною.

Відразу впізнав його, розвернувся. То була Навія. Вона нарешті скинула з обличчя вуаль. Зілля та замовляння повернули їй молодість. Скривився. Вона та, кого найменше зараз хотілося бачити. Однак мусив звертати й на неї увагу як на одну з мешканців та сильних темного світу.

– І я тебе вітаю йменням батька Сварога! Ну, чого тобі? Мені трохи зараз не до тебе, – говорив із притиском, даючи зрозуміти Навії, що він хоче побути сам і не збирається довго теревенити.

– Я все розумію, Повелителю! Вибач, що турбую. Але це стосується безсмертної, тобто зникнення твоєї онуки, – Навія говорила трохи перелякано, але впевнено.

Вміє, коли потрібно. І огидних слів не вживає, згадуючи Мальву. «Смерть примиряє нас навіть з тими, кого ми найдужче ненавидимо», – колись казав Мору батько. Та Мор у це не вірив. Не примиряє. Не завжди з ними примиряє навіть смерть. Хіба що вічне забуття.

Навія ненавиділа всіх – і світлих, і темних, і сіро-буро-малинових, всіх, крім себе, своєї вроди, а колись, може, і його. Бо того дня, коли вона перепила настоянки правди, вона зізналася йому в коханні. Звісно, Ягілька попереджала про можливість нестандартної поведінки від надлишку випитого напою, тому хтозна, що то було: сказана правда чи перепій?

– Ну? – питав чітко і коротко, без реверансів.

Вона простягла перед собою зелену стрічку. Стрічку його Мальви. Він, напевно, десь випадково її забув, бо не розлучався віднедавна з нею. Занурих руку в кишеню штанів, здивовано витягнув стрічку, питально дивився на Навію.

– Це сьогодні я виловила в болоті, де втопився проклятий. Стрічка просто лежала на поверхні, і я зараз поясню, чому. Коли проклятий впав у болото, приголомшений заклинаннями та прокляттями великих темних, він за допомогою цієї стрічки потрапив туди, звідки його прислали. Знаючи, що стрічка пошкоджена, тобто розділена навпіл, той, хто його сюди прислав, завбачливо викинув стрічку назад, зачинивши двері, і тепер відстежити місце перебування проклятого я не зможу. Про те, що ця стрічка належала твоїй онуці, Повелителю, я дізналася тільки нині від Худіча, коли проводила ритуал очищення стрічки від води Мертвої ріки. Він мені повідомив також, що цей шмат, котрий я знайшла, – не вся стрічка. Частина її використовувалася як захист у кімнаті Мальви. І вона зараз у тебе. Чи

дозволиш взяти її, щоб скласти докупи, Повелителю? Так я зможу довідатися, хто є власником стрічки.

– Зможеш? Невже? – утомлено запитав Мор і ехидно додав: – Тільки, Навіє, не потрібно тут і зараз докоряти мені, що тобі не все розповіли. Знаючи твоє «добре» ставлення до Мальви, вважаю це зайвим.

Навія скривилася, однак їй таки вдалося приховати своє невдоволення. Говорила спокійно:

– Мое ставлення до твоєї онуки не має жодного стосунку до того, що зараз відбувається у світах. Хтось довів до смерті велику темну і, можливо, зазіхає і на твоє життя, Повелителю Море. А життя Повелителя тісно пов'язане з життям темного світу. І тому я хочу допомогти, тобто ти маєш знати правду.

Мор простягнув Навії стрічку, та обережно взяла її, вклонилася. Стулила частини стрічки докупи, щось зашептала – і за мить стрічка зробилася цілою. Навія з кишені своєї широкої довгої зеленої туніки витягнула мішечок, розв'язала його і добула блакитний порошок. Роззирнулася. Поруч лежав камінь, на якому інколи любив посидіти Мор. Навія підійшла до нього і посипала щедро порошком.

Мор недовірливо спостерігав за жінкою. Він не дуже хотів зараз когось бачити, тим більше Навію, однак правду волів знати понад усе, тож змушений був терпіти. Однак, про всяк випадок, перепитав:

– Слухай, Навіє. А обов'язково тут і зараз робити твої маніпуляції, оце твоє чаклунство?

– Повелителю Море, що ти таке кажеш, які такі маніпуляції? – запевняючись та трохи ображено залопотіла Навія. – Я знаю, що ти мені не довіряєш, тому не хочу, щоб, коли все з'ясується і правда може виявитися не зовсім солодкою, мене звинувачували в шахрайстві. Я гадаю, що тобі буде цікаво побачити у вогні відтворення портрет власника стрічки і...

– Що, у вогні? Тобто ти хочеш спалити стрічку? – Мор сердито вишкірився.

Навія перелякано витріщилася на сердитого Морока. І вже не знала, що їй робити: продовжувати ритуал чи припиняти.

– Повелителю, це ж лишень шматок тканини, це не частина твоєї онуки... Е-е-е-е, але якщо ти не хочеш, тобто якщо знання правди для тебе неважливо, то я не стану проводити ритуал. То що накажеш?

Мор сердито дивився на Навію. Клята баба, знає, як боляче вкусити... Та тьху, і чого це він раптом так розкис? Навпаки, він має бути сильним зараз, як ніколи, і помститися тому невдасі, який вбив його онуку.

– Продовжуй, – майже прошипів.

Навія радісно кивнула. Стрічка лежала на розсипаному порошку. Навія заходилася щось шепотіти над стрічкою. Вчувалися слова прамови.

Тоді жінка різким рухом скинула перед собою руки, накрила долонями місце чаклування, на якусь мить вмовкла, тоді різко сіпнулася, наче торкнулася чогось гарячого, відступила крок від каменю та щосили дмухнула на нього.

Стрічка запалала. Блакитні язики полум'я з маленьких починали рости, більшали й більшали і врешті, коли зробилися завбільшки з людину, Навія знову гаряче забубоніла собі під ніс. Тоді вийняла з іншої кишені маленьку чорну скриньку, відімкнула її, взяла пучку того, що там було заховане, а мало воно золотистий колір, та легким рухом кинула в полум'я. І...

У полум'ї з'явилася фігура жінки. Вбрана в білі шати, з піднятими вгору руками, наче для вітання. Обриси її тіла ставали більш чіткішими, можна вже було розгледіти складки на її шатах, охайно вкладене волосся на голові, заколите серпом, чорні аметистові очі з зірками всередині...

Мор і Навія промовили разом і дуже-дуже здивовано:

– Мара...

Тільки голос Навії був щасливий, а Мора – розчарований і розлючений.

– От тобі й правда, Повелителю Море. Жінка в білому. І чомусь я зовсім не здивована.

– Жінка в білому, – просичав Мор, простягаючи перед собою руки, наче збирався когось вхопити за ший. – Це не Магура? Це не Магура... Це Мара? Я вб'ю її, вб'ю. Як вона могла?

Мор рушив уперед, спіткнувся. Навія ледве встигла перехопити його руку, щоб чоловік не полетів у полум'я. Шарпнула його на себе. Він різко розвернувся спиною до вогню, оступився, впав на коліно і вже не міг бачити, як за його плечима фігуру Мари почало змінювати інше жіноче зображення. Навія впізнала його. Але це ще було не все, третя картинка раптово чітко та зрозуміло заступила собою дві попередні. У вогні стояв теперішній справжній власник стрічки, точніше власниця. Але для чого Мору знати правду? Поки Мор зводився на ноги, Навія сипнула у вогонь ще трішки золотого піску. Вогонь весело зашипів, спотворюючи язиками видиво, голосно кахикнув і загас, густо розсипавшись на дрібні іскри.

Кінець ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию (http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=22037243&lfm=362673004) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне

МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.